

artilletres

REVISTA CULTURAL - NÚM. 2 - CASTELLAR DEL VALLÈS, DESEMBRE 1986

EN RECORDANÇA DE JOAN OLIVER • TEATRE, ON? DINS O FORA? • ENTREVISTES A MARIA MANENT, FRANCESC FERRER I FERRAN TOUTAIN • L'ART D'EN XAVIER CABA • UNA FABRICA DE METALL A CASTELLAR (S. XVIII) • L'EXIGÈNCIA DE LA TASCA EDUCATIVA

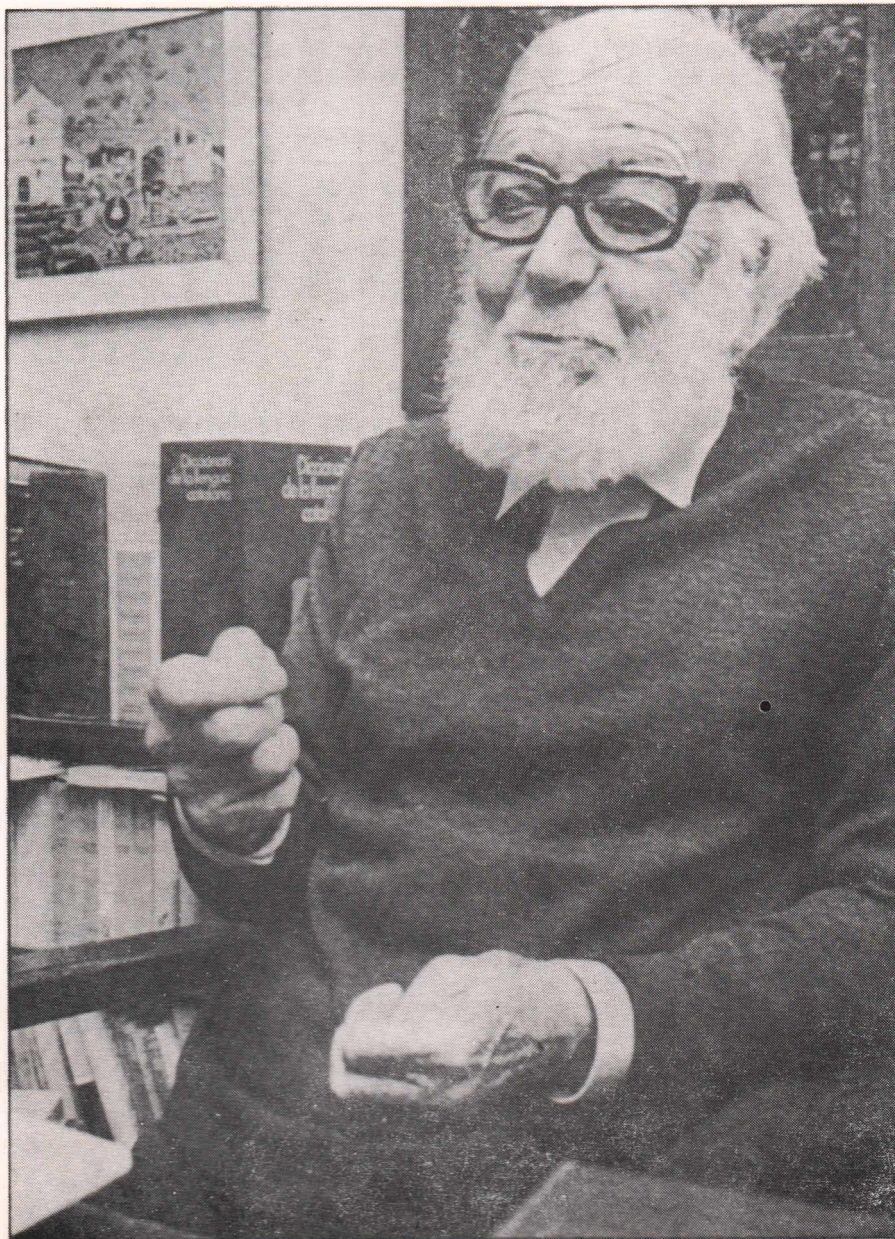

Edifici Serveis Centrals - Sabadell

Bon Servei

Portada: Dibuix K. Siwka - Consell Mundial de la Pau

En recordança de Joan Oliver

«Pere Quart voldria que el seu quefer poètic fos estimat només com una mòdica expressió del pensament d'un home del carrer, no inculte i preocupat per la seva aventura personal en contacte amb la dels seus semblants i amb les circumstàncies que el condicionen i sovint l'exciten; una poesia que només aspira a ser catalana i per als catalans, pocs o molts.»

Joan Oliver. Del pròleg a *Poesia Empírica* (1981)

JOAN OLIVER (Sabadell, 1899 - Barcelona, 1986)

Poeta (amb el pseudònim Pere Quart), dramaturg, prosista i traductor. Fill d'una de les grans famílies de la burgesia industrial sabadellenca, estudià dret a Barcelona. S'inicià molt aviat en el periodisme i fou membre actiu del Grup de Sabadell. El 1928 publica un primer llibre de narracions, el 1929 una primera obra teatral i el 1934 el seu primer llibre de poemes, *Les decapitacions*, on la seva manera de fer literària ja és absolutament personal i madura. Durant la guerra mena una activitat incansable: és membre de la direcció de la Institució de les Lletres Catalanes, col·labora a «Revista de Catalunya», a «Mirador» i «Meridià» amb tota mena de textos, treballa per a la ràdio... I, sobretot, publica la important *Oda a Barcelona*, cant a la revolució, i la peça teatral *La fam*, en la qual denuncia la Revolució que no sap convertir-se en un projecte positiu de societat justa. El 1939, no cal dir, s'hagué d'exiliar a França, i més tard a Xile, d'on tornà el 1948 per treballar en la reconstrucció interna del país i esdevenir una de les figures cabdals de la cultura catalana dels anys seixanta. Participà en la fundació de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona i dirigí els «Quaderns de Teatre de l'ADB». El 1962 esdevé director literari de l'Editorial Aymà, des d'on desplegà tanta activitat com les circumstàncies li permetien.

La seva obra, de base fonamentalment moral, es produeix en el doble vessant de la sàtira i de la meditació metafísica, tot plegat servit sempre amb una llengua rica, precisa i tallant com un estilet. Al costat de les obres de Riba, Foix i Sagarra, constitueix sens dubte un dels pilars centrals de l'aportació creativa d'aquella generació irrepetible. El 1970 li fou concedit el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

La seva obra poètica inclou els títols següents: *Les decapitacions* (1934), *Oda a Barcelona* (1936), *Bestiari* (1937), *Saló de tardor* (1947), *Terra de naufragis* (1956), *Vacances pagades* (1960), *Dotze aiguafort de Granyé* (1962), *Circumstàncies* (1968), *Quatre mil mots* (1977) i *Poesia empírica* (1981).

D'entre els seus títols teatrals cal remarcar: *Allò que tal vegada s'esdevingué* (1936), *La fam* (1938), *Ball robat* (1958), *Primera representació* (1959) i *La gran pietat* (1960). Aquí cal deixar constància de les seves nombroses traduccions per a l'escena, sempre magistrals, que van de Molière a Beckett, passant per Goldoni, Shaw, Txèkhov, Claudel i Brecht.

La seva prosa inclou petites narracions: *Una tragèdia a Lilliput* (1928), *Biografia de Lot i altres proses* (1963); i articles: *Tros de paper* (1970). L'autor confessa tenir al calaix, inèdits, alguns escrits sobre la Setmana Tràgica a Sabadell, entre d'altres coses.

Joan Oliver va morir a Barcelona el 18 de juny d'aquest any. Per voluntat pròpia l'acte de l'enterrament va ser molt auster. Tanmateix no hi van faltar els principals representants de les nostres institucions així com molts escriptors i una nodrida representació del poble català. Tothom era conscient que un escriptor que havia treballat pel seu poble no se'n podia anar sol i abandonat...

Quan estàvem preparant el primer número d'*artilletes* vam decidir de fer-li una entrevista però la seva malaltia ens ho va impossibilitar. Sen's ha quedat, doncs, una pregunta en el tinter: quina era la seva relació amb Castellar, amb Ca n'Oliver la seva casa pairal que ell ha deixat escrit en uns versos del poema autobiogràfic *Edat Antiga II*:

L'àvia, anys després,
caigué malalta
a la casa pairal de Castellar.

.....

Només el vàrem tornar a veure
el dia que enterràrem l'àvia.

.....

Ja fora del reixat,
una feixa podia, escandalosa,
adobada de fresc, no amb fems
sinó amb mesquita.
Després, ja al Pla de la Bruguera,
la llarga, fosca, lenta
corrua de cotxes i tartanes...

NO GOSO

M'agrada dir les coses sense embuts,
si cal amb patinades
fins al pla de baix.
Quant al despull
me'n fixo els límits jo mateix;
ja n'és hora sembla.

M'agrada parlar clar força sovint.
I bressolar-me en versos de poc preu
—frívol deport ara i adés—
a risc de perdre barretades.
Ensenyar el joc, les trampes,
l'aspre amb el qual apuntalo el bastigi
a benefici de la meva
sinceritat quasi sencera
i en espera d'un eco
finalment no rebec; el necessito.

No em plau gens d'ocultar-me dins la brolla
—els rebrots que resten
entre tala i tala—
de paraules, paraules i paraules
que no creen ni crien
i no compleixen res del que prometen.

M'agrada obrar a ple dia.
Que els astres vegin la rodella
contra la qual disparo
amb bona o mala punteria;
ajupir-me a vegades
i que algú s'adoni
que m'ajupo per veure
quins arbres sobresurten
i quins s'acoten sota el pes del sol
—la llum meridiana denuncia
els qui pretenen créixer de puntetes
i sense arrels,
esnohs o llepaesnohs
que baraten «dretura e claredat»
per oripell, al mercat negre
de la filosofia cursi.

Em plau l'escarn o la insolència
—sovint luctuoses per a mi—
quan les adreço als crèdits,
als prestigis fumosos,
xemeneies com totes acimades.

Compreneu el que em passa?
Provo de dir això i allò,
potser amb escàndol,
de dret en dret, de cara.
No me'n sé estar.

No goso.

PERE QUART,

Poesia Empírica (1981)

PLANY PER PERE QUART

Si tu no hi ets, qui ens jutjarà?

Pere Quart

La teva veu d'arbre imbatut
s'ha post darrere l'horitzó,
i al laberint on fem bivac
tot d'una s'espesseix la nit.
Enderiats amb paper mort
—versos i crítiques i plets—,
alcem els ulls i ja no hi ets.
Qui ens vetllarà?

Alt com un rei, amb nom de rei,
guaitaves per damunt els caps
i la teva ombra a la paret
mesurava l'espai i el temps.
Amb el teu crit de campanar
sobrepujaves el nyeu-nyeu
de les veuetes d'altaveu.
Qui ens reptarà?

Mainada sense guia dret,
çens sabrem exigir el braó
per pujar fins al teu esquei
exigu, incòmode, tallant,
on tenir veu és un destret?
Ara, de tu, en aquest ramat,
només ens vetlla el que has deixat.
Qui ens menarà?

MIQUEL DESCLOT,

Castellar, 13-20 d'octubre de 1986

Teatre, on: Dins o fora?

*Mostra de teatre al carrer. Esbart Teatral, Castellar, ●
Setembre del 1978.*

La primera idea que se m'acut és que el teatre ha estat sempre una campana de cristall fina on els senyors d'aquest món han fet ressonar el seu poder, han fet emmirallar la imatge del poder. Tot això a desgrat dels esforços que nosaltres, comedians, fem per a emprar aquest vehicle expressiu segons les nostres necessitats i intencions.

Que el teatre es doni dins o fora dels edificis no és mai casualitat. Obeeix a les necessitats de congregar la plebs allà on sigui més vistosa per a la glorificació del poder. En les èpoques històriques en què s'ha donat al carrer —car el teatre és flor del carrer, és a dir és flor de llibertat— ha estat o bé perquè coincidia amb uns temps prou civilitzats —com a lligam entre tots els pobles pan-hel·lènics— o bé en circumstàncies oposades: en temps d'extrema mà de ferro dels qui manaven: les formes de teatre més interessants quedaren mendicants pel carrer, llençades com deixalles, i gràcies a aquesta poca vista dels capitosos han arribat fins a nosaltres —pensem en les formes que, subsistint en la Baixa Edat Mitjana en boques de trovadors i tombarelles de joglars, donaren inici a les farses renaixentistes i floriren en l'esclat esplendorós de la Commedia Italiana, o Comèdia a l'impromptu, o Commedia dell'Arte.

Que vol dir Comèdia feta per experts, per entesos: la gent dell'arte. Traçuts.

Quan els poderosos, els prínceps d'aquest món volen gaudir-se d'uns entreteniments privilegiats, tanquen la comèdia a casa. Que sigui comèdia o tragèdia els és ben igual. Depèn de les necessitats de vehicular unes idees que ells volen imposar a la massa del poble, començant pels seus pars, que els envolten. Pensem en el teatre que es feien representar als seus jardins als prínceps del Renaixement, Llorenç de Mèdici i tota la trepa, car tenien els millors humanistes, traductors, recopiladors que mai s'hagin donat pendants del plat a taula. Pensem també en l'absolutisme de Lluís XIV, rei il·lustrat i fatxendós, actuant d'estrella en els seus ballets i pastorals, orquestrades de pressa i corrent pel pobre Molière. I tot un núvol de cortesans participant dels gaudis de l'augusta majestat, més o menys contents amb el dramaturg titular. De pas, farem memòria que molts dels dramaturgs de l'Anglaterra elizabethiana trobaven dessota el plat, al posar-se a taula, no gens ben dissimulat, el pagament per la llur reverència envers el sobirà de torn. Dramaturgs, literats i poetes, no ens enganyem, hem hagut de menjar sempre el pa de les complaences o desdenys dels qui manen a dalt.

Quan els prínceps d'aquest món tanquen el teatre a casa, barren les portes i cobren un preu, el de la submissió religiosa a les idees que siguin, no per això el teatre s'ha mort, ni pensa morir-se. Comencen les èpoques de carència, les més interessants per a la supervivència de l'art. Després de la llarga, molt llarga nit medieval, després del teatre que florí en temps de Plaute i de Terenci, el de les traduccions llatines i dels grans autors grecs, l'Església havia acaparat, semblava que per sempre, el monopoli de la sacra representació. Car, igual que els sacerdots egipcis, que sabien el que es feien, tenien els dos trumfos a la mà, ben lligats: el mite religiós, amb tota la parafernàlia de la re-presentació, amb tots els atributs de la divinitat, la litúrgia, totes les formes aplegades; el ritual sagrat i tots els misteris. Recordem que l'origen del teatre són els rites en honor de Dyonisos, les processons amb estacions, càntics i presentacions d'ofrenes, etc. Semblava, en aquells temps de tenebra i obscuritat, que la fràgil forma del teatre fos acabada per sempre. Però no fou així. La pròpia dinàmica de la representació feta dins l'àmbit sagrat de catedrals i basíliques cristianes obligà a obrir-se cap al seu terreny de cultiu natural, que és la plaça del poble. I allí, en un terreny de ningú, al nàrtex precedint la gran portalada del recinte sagrat, començà el teatre una altra volta a reprendre contacte amb l'aire lliure. I tot el profà penetrà de nou aquelles formes sacres que semblaven esterilitzades ja per sempre, dominades i beneïdes. D'aquest moment arrenca de nou tota la tradició del nostre teatre occidental. Farses, «soties», romanços més o menys il·lustrats, balls amb sentit encara ritual, religiós, però balls al fi i al cap, tota la forma de la re-presentació repren vida pels quatre costats quan, sentint l'aire del carrer, al cap dels segles, s'espolsa l'encens.

Nosaltres, ara, els qui acabem el segle xx, podríem estar temptats de creure que el teatre que hem conegut, moribund i matusser, escanyolit i denigrat, és tot el teatre. Però fariem malament. Això que nosaltres hem vist, i que farà millor acabant-se de morir de mala mort, no és sinó una mena de membre atrofic del que fou el teatre domesticat pels senyors d'aquest món en un moment, molt avançat, de la història teatral. I un moment, creiem, no gens definitiu, a fi de comptes. Vegeu: el cardenal Richelieu convocà els cervells i plomes més brillants, dramaturgs argumentaires que se les sabien totes, i que, no perquè els fessin escriure tragèdies, dominaven menys la comèdia. Constituï la Societat dels Cinc. Tenien per missió escriure obres —en vers— terriblement moralitzants, sobre l'heroïcitat del poder. Copiaven dels clàssics com a desesperats, xucaven sense parar de la història de Grècia, de Roma, de Cartago, d'allí on fos. Si us encomanessin uns quants cabassos d'heroïcitat, ¿d'on els aniríeu a cercar? Doncs, aquest floret de plomes de primera fila, entre les que destacava Corneille, el gran tràgic, obeïa sense piular les ordres del Regent, i feia les obres dramàtiques com a xurros. I no cal que diguem que les senyores de la noblesa anaven a veure-les, a encanallar-se, a fruitar plaers semi-prohibits, com són ara la companyia freqüent a freqüència amb els lacais, palafreners i la flor de la soldadesca. I tot això en uns llocs tancats, a peu dret, ple de fum, on la tos precedia la llàgrima, car l'enllumenat es feia amb torxes de seu i quitrà. Allí es va començar a fer menjar

amb cullereta menuda tota una ideologia del poder absolutista, que produí una moda ferotge i assolà Europa sencera. I no en vulgueu més de princeses suïcides, de regents traïdors i de generals traïts, i llàgrimes i sospirs a voleïo. ¿Com voldríeu que el poble es resistís a una onada tan sentimental? Conqueriu les emocions femellenques, i haureu conquerit el sentir i el voler d'una època i d'un país: això és el que sabia com ningú l'astut Richelieu.

És a dir, que ens planyem d'un teatre dirigit, tancat, enclaustrat, subvencionat, agullonat en la direcció que sigui, no fem res més que reescriure per enèssima vegada una de les planes de la història del nostre art. Un pla molt fràgil.

Ara, sembla, el teatre al fons d'unes sales rònegues, freqüentades per quatre iaies i per mainada del catecisme, no plau a ningú. El teatre vol un públic intel·ligent, viu, que pesqui les al·lusions, els dobles sentits, les malícies al vol. I ni aquestes sales són lloc, ni aquell és públic. En canvi, fixeuvos: el jovent es clava empentes i, a voltes, algú vol fer creure que ganivetades i tot, per donar-se una altra mena de teatre: el de les congregacions de multituds amb una mà de so estrepitosos. So, ritme i percussió. No ens estranyem que allí es congregui la gent, saben el que es fan. Aquests són els veritables ingredients, emocionals, lúdics, sensibles, del fet teatral.

No ens atrevirem a dir que cerquen la música. La «música» és tota una altra cosa. Però sí que cerquen instintivament el més gruixut del gaudi, de la comunió, de les irradiacions emocionals de la congregació. Ara no tenim temps ni lloc per a fer-ho, però és demostrable amb documents a la mà, el grau altíssim de factors idèntics que constitueixen el plat fort, tot l'al·licient en les trobades que els pobles de la Grècia arcaica es donaven en forma de teatre. El ritme col·lectiu, electritzant, carregat en excés de decibellis, les danses frenètiques, els xiscles i, fins i tot, perdoneu-me, les gavinetades i la sang. Tot això formava part de les trobades d'aquells antics que, justet, justet, emergien de la barbàrie, i que, sàviament depurat per uns quants segles, donà la floració meravellosa del teatre clàssic grec.

Sembla que, als poderosos, en aquest moment, els interessi de llençar la gent al carrer. Fer jugar la gent. L'espectacle s'encamina, una vegada més, cap al «pa i circ» dels romans. No cerquem grans qualitats, no esperem refinaments. Però no desemparem, tampoc, les feines silencioses, les recerques, els estris ben esmolats que, apreciats o no en aquest moment, faran seguidament el relleu necessari. No pas tot el que surt a plaça és bo, ni de gran alçària. Però, no vulguem ignorar que, ara, bé o malament, el teatre com a fenomenologia reconquereix el terreny natural on sempre s'ha donat: la plaça i el carrer. No vulguem condemnar la intel·ligència i la sensibilitat a peixar-se en uns escenaris tronats, greixosos de barbes postisses i maquillatges rancis. No. Fem un vot, i tot els que facin falta, a favor de l'instint del nostre poble.

MARTA CATALÀ,
Fundadora i ex-membre del grup
«Els Joglars».
Director - responsable de «SPILL,
grup d'actors».

El fracàs del teatre infantil

Al teatre infantil se'l considera com una escola d'actors i d'espectadors, i és cert, però el seu resultat és un fracàs.

Davant de la gran demanda d'espectacles infantils existeix molt poca oferta; això ha provocat que gran part del que s'ofereix no reuneixi un mínim de qualitat i no tingui en consideració que el que es demana és un espectacle lúdic i pedagògic per a un públic molt concret, tot el que es busca és cobrir unes necessitats d'esplai per part dels demandants i econòmiques per part dels oferents.

En el món del teatre es considera el teatre infantil com un subproducte que no interessa als crítics, ni als autors, ni als actors perquè els tanca moltes sortides professionals ja que el teatre infantil els exigeix una especialització molt acurada en un camp del seu treball gens valorat.

A part d'alguns elements excepcionals, la majoria dels professionals elludeixen el teatre infantil per manca de vocació o preparació. Pel que fa als aficionats cal dir que a part de la bona intenció no hi ha res més.

Dins l'espai del teatre per adults es pot valorar un treball mitjançant una crítica constructiva, però en el teatre infantil el seu públic no té la formació mínima per poder destriar entre tot el que se'ls ofereix i que absorbeix sense assimilar.

Avui en qualsevol sala teatral pot participar des de diferents lectures d'un mateix text clàssic fins a les aportacions més experimentals dels autors contemporanis mentre pel que fa al teatre infantil, a part que no hi ha sales especialitzades, tot el que es pot veure té la mateixa forma i fons que allò que veien els nostres avis quan eren xiquets. A «La Caputxeta Vermella» com a la Lola Flores no li pesen els anys.

Davant d'aquesta falta d'evolució es pot dir que l'èxit assolit per l'educació en altres aspectes aquí ha resultat poc reeixit. El nen en front d'un espectacle, en teoria, pensat per a ell s'hi deixa arrossegat i això fa creure als seus responsables que els petits hi disfruten, però és fals; amb el temps i quan es fan adults no s'acosten al teatre ni per equivocació i si n'hi ha un que despistat ho prova, sorprès, comprova com l'havien enganyat quan encara era innocent.

La necessitat que té l'infant d'expressar-se, desenvolupar la seva creativitat imaginativa i comunicar-se amb els altres ha fet pensar als seus educadors que el teatre pot ser el mitjà més adequat per cobrir aquestes necessitats. I és cert, sempre i quan es faci dins de l'escola i mai com una assignatura més; però massa sovint es surt d'aquest marc provocant un efecte totalment contrari a l'esperat. Si al nen se l'educa per ser un espectador actiu pot sorgir-ne un excellent actor, un crític intel·ligent, un desitjat autor o un tan necessari espectador lúcid que pugui resoldre la situació, sempre en crisi, del món del teatre i, de rebot i per mimetisme, un millorament del teatre infantil.

La llavor ja és sembrada. En les passades Jornades de Debat sobre el Teatre Infantil i Juvenil, celebrades aquest darrer mes d'octubre a Terrassa, s'ha intentat posar-hi adob. Ara només cal esperar els fruits si el temps és bo i es segueix treballant com ara.

VICENÇ ALTIMIRA SILVESTRE

Associació de nous escriptors (ADNE)

El 8 de desembre de 1985, els escriptors vallesans Josep M. Sellarès (Castellar del Vallès), Manel Uroz, Jordi Munjé, Isidre Somavilla (Terrassa) i Manel Montes (Matadepera), fundaven l'Associació de Nous Escriptors, partint d'una idea de Josep M. Sellarès.

Sellarès, mesos enrera, en participar en un concurs literari convocat a Badalona, se li acudí que la gent que té unes inquietuds literàries, podien agrupar-se en una associació. Sellarès es posà mans a la feina i contactà amb Manel Uroz, que ho féu a la seva vegada amb Jordi Munjé. Per últim, aquest contactà amb Isidre Somavilla i Manel Montes.

Josep M. Sellarès, president de l'ADNE, si bé és conegut entre el públic castellarenc pels seus articles i poesies, és un novel·lista que ja ha escrit sis obres fins al moment present.

Jordi Munjé, vicepresident de l'ADNE, ha escrit 27 obres diverses havent aconseguit darrerament les confirmacions oficials de varis països. És el primer o un dels primers autors que ha escrit una recopilació de les seves pròpies pesombres.

Isidre Somavilla, secretari de l'ADNE, és especialitzat en escriure cròniques esportives i d'es-cacs. La novella esportiva i la policíaca són dos terrenys en què també es mou.

Manel Uroz, tresorer, ha escrit dues novel·les i un bon feix de narracions. Actualment està treballant en un còmic de llarga durada, escrit i dibuixat per ell.

Manel Montes, vocal, és membre de l'Associació Astronàutica Espanyola. Apassionat pels temes còsmics, actualment treballa en la creació d'una enciclopèdia de l'astronàutica. Dues novel·les i nombroses narracions són el resultat de la seva tasca literària.

L'ADNE va rebre el recolzament de Guspira d'Art, de Castellar, i de la Jove Cambra de Terrassa, que es varen interessar en les seves activitats. La nostra associació pretén un apropament de la literatura al gran públic; assessorament a autors novells i, en general, el foment de la cultura literària i la lectura, tot plegat en un marc amistós que permeti a totes les persones que escriuen o simplement els agrada llegir que es coneguin millor.

Ara l'Associació de Nous Escriptors restarà oberta a qualsevol persona interessada en la literatura, sigui quina sigui la seva edat o preferències literàries i escrigui o no. Tots els castellarencs interessats en formar part de l'Associació poden trucar al telèfon següent: 714 53 48.

Esperem que des d'aquestes pàgines de la revista cultural *artilletes* d'ara endavant poguem oferir-lis una estona de bona lectura entretinguda potenciant alhora la tasca creativa dels escriptors novells. Sense res més per a dir, una salutació cordial.

JOSEP M. SELLARÈS I CASES

Associació de Nous Escriptors

Entrevista a Marià Manent

*Marià Manent, Premi d'Honor de les Lletres Catalanes
1985.*

Marià Manent va néixer a Barcelona el 1899. Durant la seva vida ha escrit una obra poètica molt curta i homogènia. Ha traduït molts llibres de poesia anglesa i també de poesia xinesa. Com a prosista destaquen els seus esplèndids dietaris i un parell de volums que apleguen els articles de crítica literària que ha anat escrivint a la premsa durant prop de setanta anys. Ha obtingut nombrosos premis entre ells el «nobel» de literatura catalana: el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes 1985.

Home de fina sensibilitat i de gran exigència, la seva obra és un cant a la natura i a la vida. Amb ell vam voler compartir unes hores del famós 17 d'octubre, el dia que Barcelona era proclamada organitzadora dels Jocs Olímpic de 1992.

Vaig començar a escriure quan tenia 8 o 9 anys en una revista infantil que es deia *Els Follets*, com si diguéssim *Els Barrufets* d'ara. Allà recordo haver publicat el meu primer poema que era de tema religiós, molt senzill. És una cosa llunyana i com comprendreu no recordo ni el títol. També vaig escriure algun conte en prosa.

A la meva família no hi havia ningú que fos escriptor. El meu pare era un home d'affers, sense cap afició literària. Ara bé, jo tenia un besavi que es deia Pau Manent i Abril que portava un dietari de coses de tipus pràctic com naixements, casaments, defuncions de la família, etc. Però també anotava esdeveniments públics i polítics que anava veient des de Premià de Dalt. La meva mare el va trobar en una arca de la casa pairal de Premià. El meu fill se'n va enamorar d'ell i va arribar a publicar-lo. És molt interessant perquè aquest meu besavi escrivia coses bastant novel·lesques. De manera que aquest és l'únic antecedent «literari» que tinc a la família.

El meu primer llibre va aparèixer quan tenia 19 anys, es titulava *La branca* i recull poemes meus escrits als 17 i 18 anys. En la meva *Obra poètica completa* que ha aparegut aquest any en recullo uns quants.

El segon llibre que vaig publicar és la traducció de *Sonets i Odes de John Keats*. Me la va suggerir en López Picó que acabava d'iniciar una col·lecció titulada «Els líric mundials». Ho recordo perfectament, com si fos ara. Fa dos anys que va sortir una segona edició totalment renovada ja que la primera edició la vaig fer quan tenia 21 anys i no en sabia tant com ara.

La collita en la boira apareix el 1920 i en aquest recull meu crec que s'hi nota la influència que aleshores sentia per en Carner. Jo no he conegut mai cap altre home que tingués la màgia personal que tenia en Carner. Fa anys vam anar a visitar-lo, a Bèlgica, amb la meva dona i una filla que aleshores tenia vint anys. Durant la conversa gairebé sempre parlava ell però no cansava mai d'escoltar-lo perquè era interessant, brillant, divertit, agradable. Hi vam passar moltes hores sentint-lo i en acabar la meva filla em va dir: «Pare, mai no he sentit un home com aquest.» I tenia tota la raó, jo tampoc no he conegut un home com ell. He conegut Valéry, Eliot, però mai un home que tingués l'encant, l'atracció i el magnetisme d'en Carner. Riba també en tenia però d'una altra manera. En Carner tenia una actitud més expandida que en Riba que era més reclus. Parlava molt però escoltava més. Carner escoltava poc, era un monòleg constant, sempre brillant. M'agradaria que constés a la vostra revista que l'admiració per en Carner que manifesto en els meus dietaris encara es queda curta. Riba sempre que parlava d'ell deia que era el seu mestre. També l'admirava molt.

En aquests anys vaig publicar molt. Això era degut al fet que existia un grup de joves que ens aglutinàvem entorn d'una revista que es deia «El camí». Ens estimulàvem mútuament per escriure.

Jo en aquesta època era molt amic de Carner i de Bofill i Mates. Ara sortirà un llibre que, em fa vergonya dir-ho, fa trenta anys que s'hauria d'haver publicat. Es diu *Poetes catalans moderns* i parla molt de Maragall, Carner, Riba, Sagarra, etc. El va escriure Bofill i Ferro que era cosí de Bofill i Mates i qui me'l va presentar.

Jo vaig tenir molta relació amb Carner i Guerau de Liost. Això explica que alguns em diguin que sóc una mena d'epígon del noucentisme. Jo vaig viure la plenitud d'aquest moviment i certament érem conscients que s'estava produint un canvi de cultura.

El meu proper llibre l'escric al cap d'onze anys. Es titula *L'ombra i altres poemes*. Crec que s'hi noten les influències dels poetes romàntics anglesos Shelley i Keats que havia traduït anteriorment i que sempre m'han interessat molt. També s'hi pot veure la influència de Rilke i d'en Carner. I dels simbolistes francesos. Admirava molt Claudel i Valéry. Tots l'hem tinguda una mica aquesta influència.

La ciutat del temps apareix el 1961 a trenta anys de distància de *l'Ombra*. El perquè de tant de temps no me'l pregunteu. La veritat és que durant la guerra i la postguerra em vaig desentendre una mica de la literatura. En el pròleg que vaig fer es troba el meu concepte de la poesia. Hi ha qui considera la poesia fruit de l'intel·lecte i altres fruit de la imaginació. Jo cerco un camí entre mig perquè crec que la poesia és bàsicament metàfora i perquè la metàfora és allò que uneix l'essència de les coses, que uneix les coses distintes entre elles. Per això dic que tota la poesia és en el fons religiosa perquè tendeix a cercar la unitat dels éssers i a reflectir l'Únic que és Déu.

La poesia és una reflexió sobre la vida, sobre tots els aspectes de la condició humana, l'amor, la tristesa, l'angoixa de l'enigma de la realitat, la mort, la guerra. Tot això ho trobo reflexat també en la poesia xinesa a la que jo he traduït molt perquè és una poesia extraordinària que sens dubte m'ha influït molt. A *l'Ombra* s'hi troba també aquest tipus d'influència.

Durant molts anys vaig escriure molt esporàdicament. No sentia la necessitat d'escriure. Això explica l'exigüïtat de la meua obra poètica completa i el fet que el meu darrer llibre, encara incomplet, *El cant amagadís*, aparegui aquest any, el 1986, després de 25 anys de *La ciutat del temps*.

De totes maneres les traduccions de romàntics anglesos sempre les he continuat fent. Hi va haver una època en què vaig fer traduccions al castellà ja que el català era prohibit. El vaig començar a estudiar com si fos una llengua estrangera perquè no el dominava prou. Aquestes traduccions les vaig fer per en Janés que era un home que tant a mi com a en Riba i en Sagarra ens va ajudar molt. Era un home molt generós. Nosaltres no vivíem només de les traduccions però era un sobresou que ens trèiem i que ens ajudava a viure una mica millor ja que l'època era molt dura.

També he escrit uns llibres en què m'hi trobo molt de gust que recullen la meua faceta d'articulista; són *Poesia, llenguatge, forma* (1973) i *Llibres d'ara i d'antany* (1984). Durant la guerra vaig escriure molts articles a la «Revista de Catalunya». Jo vaig ser el primer que va parlar a Espanya de la Virgínia Woolf. N'hi ha un altre d'aquests reculls que està en premsa. Són comentaris de llibres que han aparegut a «La Vanguardia».

Els quatre dietaris meus que han aparegut són una selecció d'un dietari molt més extens que tinc i on escric opinions i sensacions molt personals i que crec que no totes poden tenir interès pel públic en general. He fet unes antologies d'aquest dietari que són els llibres que s'han publicat però crec que, a excepció de *El vel de Maia* que és més unitari, tots els altres han quedat cronològicament una mica desconcentrats, per això crec que s'haurien d'ajuntar en un sol volum. Si no em moro abans espero veure'l editat aviat.

A Marià Manent, doncs no li fan por els seus 88 anys. La seva vitalitat i la seva capacitat de treball semblen indeturables...

JOSEP RAMON RECORDÀ

Comentari de «L'OMBRA» de Marià Manent

«Aquest poema és un record, un somni que em fa present una noia. Parlo d'un jardí florit i també de la neu. Sí, un record, com una ombra...» Així ens comentava en Marià Manent aquest, expressat amb paraules seves, «vell poema»:

L'OMBRA

*Tristesa perfumada, rossinyol de la nit:
amb sospirs, al meu son vas fent una corona.
El coixí feia olor de taronger florit,
oh rossinyol, colgat d'estrelles i d'aromes!*

*Però, si em desvetllava, he vist que era de neu
el jardí, i aquella Ombra hi venia, daurada:
i es glaçava un somriure entre sa boca lleu,
com l'aigua de la nit dins una rosa amarga.*

MARIÀ MANENT,

de *L'ombra i altres poemes* (1931)

Tal vegada una de les angoixes que més sovint colpeja aquesta nostra condició humana és el pas del temps com a barrera infranquejable per aquells moments en què la vida floreix. Irremediablement s'esmuny la primavera, mentre sentim com l'hivern ens cobeja al tombant dels dies més joiosos; talment com l'ombra, que sotja constantment la llum. Delicadament un fil ens teixeix l'ara i l'adés i, de tant en tant, potser en un somni, retrobem els moments, les persones, que ens han estat plaents, i sentim, alhora, amb una fredor que ens corglaça, com són els record d'inabastables.

El poema té dos moments cadascun dels quals correspon a un quartet diferent. El primer quartet es refereix al moment del somni, el segon al despertar.

El somni coincideix amb la primavera de la natura: el taronger ha florit i pertot se sent l'aroma. Envoltat el somni una estranya i delicada sensació expressada de dues maneres diferents: «Tristesa perfumada, rossinyol de la nit.» «Tristesa», el mot que trobem a l'inici del poema, ens anuncia un estat d'ànim concret. Si ens trobéssim davant una tristesa glaçada —com podria passar al segon quartet del poema— l'estat d'aba-

timent seria complet. Però, ben al contrari, la tristesa és, en aquest cas, perfumada. El glaç és desèrtic i solitari i impossibilita les sensacions. El perfum, en canvi, sempre és evocador de sensacions agradables, d'una certa nostàlgia. Per tant, malgrat que se'ns parli d'una tristesa, ens n'adonem que aquesta tristesa és positiva. D'altra banda, la nit és el regne de la passivitat, de l'inconscient; difícilment ens imaginarem, de nit, el vol d'un ocell. Per això el «rossinyol de la nit» és un rossinyol captiu, perquè no pot volar. És un rossinyol penetrat —«colgat»— per la nit —«d'estrelles»— i, més concretament, per la nit del poeta —«i d'aromes»—. El coixí condensa tota la vivència d'un somni en el qual es fa present el record de l'olor de la primavera. És l'olor del temps en què la vida es refà i s'enceta en cada un dels brots de la natura, i en els homes. És el temps de la plenitud, de l'esclat dels colors, del vol dels ocells, de les nits clares, de les aromes.

Però el pas del temps és indefugible. Enllà de la primavera hi ha l'hivern i, amb ell, arriba la neu que iguala el divers i ho redueix tot, absolutament tot a la presència monòtona d'un blanc de fred. El significat de la frase amb què comença el segon quartet del poema no és clou fins al segon vers. És com si es volgués evitar allò que és inevitable: que el jardí sigui de neu. Per aquest motiu el jardí se'ns amaga fins que arribem al segon vers, com si fos un darrer intent de preservar-lo. Fons i forma s'avenen per expressar un sentiment d'una manera coherent i delicada. Aquesta figura literària que consisteix a mantenir la continuïtat de sentit entre un vers i el vers que el segueix, l'anomenem encavallament. Damunt l'hivern del jardí, l'Ombra arriba i es glaça un somriure. L'Ombra és la presència en negatiu de totes i cada una de les coses, per això el somriure, evocador d'una relació que va ser feliç, formarà ja part del bagatge personal de petites mancances. No hi ha revolta ni plany. Res més que l'absència d'un temps dolç, sentiment comparable a una aigua sense vida —«aigua de la nit»— que viu dins d'una rosa que, tal vegada perquè és impossible quan la neu cobreix el jardí, és amarga.

JULI PALOU

«L'ABADIA DE TINTERN»
de William Wordsworth.
Traducció de Miquel DescLOT.
Llibres del Mall.
Barcelona, 1986.

Wordsworth traduït per Miquel DescLOT

WILLIAM WORDSWORTH L'ABADIA DE TINTERN I ALTRES TEXTOS

L'autor de *Cançons de la lluna al barret* ens ofereix, editada per Llibres del Mall (1986) una traducció perfecta de tres poemes de Wordsworth: «L'Abadia de Tintern», «Nocturn» i «En collir avellanes». En l'ondular del decasíllab, el poeta català ens dona un ressò admirablement fidel de la música austera del gran romàntic anglès. Gràcies a la riquesa del seu llenguatge i al domini de la forma, DescLOT ha pogut resoldre passatges ben difícils d'un poema —el primer— que és, segons el prologuista Harold Bloom, «una història en petit de la imaginació de Wordsworth». Hi trobem reflectits els diversos caires del diàleg del poeta amb la natura, el moviment que va des d'un sentiment de temença fins a la penetració i la joia quan el poeta descobreix la seva afinitat amb la natura. Si arriba a penetrar «la vida de les coses», ha sentit abans, en efecte, «l'harmonia i el poder de la joia», alleugerint-li la feixuguesa del misteri que emboira l'home i el món físic.

Llavors —diu Bloom— «el món objectiu s'acosta i esdevé una cosa coneguda, deixa de ser una càrrega. La millor analogia seria la diferència que sentim davant d'un estrany o davant d'un bon amic.»

No abunden les imatges en la poesia de Wordsworth, però en «L'Abadia de Tintern», quan mira la natura i es recorda de la condició humana, ho expressa amb una poderosa metàfora. El poeta escolta —diu— «la sorda, trista música de l'home». És una actitud ben diferent de la que imaginem alguns que veuen en tot poeta romàntic un home isolat, esquerp, solitari, perdut entre cascades i boscos, oblidat dels seus companys humans.

Ha estat un encert d'incloure en aquest recull el pròleg a les *Balades líriques*, que conté reflexions profundes sobre el llenguatge que han d'utilitzar els poetes i sobre l'essència i funció de la poesia. La seva bella defensa de la mètrica ve a ser una nova explicació de la «catarsi». La regularitat del vers, la seva música aporten sempre una compensació a la violència del tema. «Encara que l'opinió semblaria d'antuvi paradoxal —diu Wordsworth— per la tendència del metre a desposseir de realitat, fins a un cert punt, la llengua, i doncs a afectar tota la composició amb el besllum d'una existència irreal, és força indubtable que les situacions i els sentiments patètics, això és, aquells que comporten una proporció més gran de dolor, seran molt més tolerables en una composició mètrica, especialment si és rimada, que en prosa.»

El que sobta en aquestes observacions de Wordsworth és la seva modernitat. Molts passatges del pròleg a les *Balades líriques* tenen un to semblant al de les reflexions dels millors crítics d'aquests darrers temps sobre els secrets de la poesia. Recordo que Eugeni d'Ors també va comentar l'acció catàrtica del vers en els moments més aspres de la *Commedia*. Es referia a les visions d'Anna Caterina Emmerick sobre la passió de Crist. «Almenys, en l'obra de Dante el vers *canta*», deia Xènius. Les descripcions que féu la monja de Dülmen no tenen aquesta compensació. Són més punyents perquè les va dictar en prosa.

MARIA MANENT

Francesc Ferrer i Gironès: els espanyols no són catalans

Francesc Ferrer i Gironès, autor de «La persecució política de la llengua catalana» i «Catalunya light»

Francesc Ferrer i Gironès ha estat, de sempre, un incansable lluitador per les llibertats nacionals de Catalunya i més concretament per la llengua catalana. En plena època franquista fundà el grup CC de tendència catòlica i catalanista. Però la seva activitat abasta gairebé tots els camps: professor mercantil a Sabadell, soci promotor de la llibreria «Les Voltes», organitzador de la campanya «Català a l'escola», fundador del premi Prudenci Bertrana, president d'Omnium Cultural a Girona, escriptor de nombrosos articles i llibres, historiador i senador a les Corts de l'Estat els anys 1977, 1979, 1982 i 1986...

Francesc Ferrer és d'aquells catalans que i nora paraules com desillusió, desencís, desengany... I el seu enorme esforç ha suplert durant molts anys el de tants d'altres «catalans» que s'han mantingut indiferents o expectants.

Es clar que ell ha reunit una predisposició, la tenacitat, amb una qualitat innata, la capacitat, i un objectiu, la lluita contra una gran injustícia històrica.

Es evident que la democràcia possibilita que cada un es formi un criteri de com actuar per tal de normalitzar la llengua catalana o fins a on cal arribar en aquest encara hipotètic procés de normalització.

Alegrem-nos si coincidim amb ell amb totes les seves apreciacions sobre la llengua catalana i recapitem si no és així.

Amb motiu del recent traspàs del gran poeta i escriptor que va ser Joan Oliver, Pere Quart, l'Ajuntament de Sentmenat, conjuntament amb altres institucions del Vallès, va llançar una crida per tal que tots els pobles de Catalunya dediquessin un carrer o una plaça a la memòria de Joan Oliver. A la Festa Major de Sentmenat es va predicar amb l'exemple i aquest consistori va inaugurar una plaça en recordança del gran poeta. A l'acte hi van assistir moltes personalitats polítiques del nostre país, entre elles el senador Francesc Ferrer. Amb ell vam establir, moments abans, una interessantíssima entrevista:

—En general el poble català és força sensible envers la seva llengua i els problemes relacionats amb ella. ¿Com entén o explica, doncs, el fet que la majoria de catalanoparlants oblidin ràpidament els seus drets lingüístics en adreçar-se a un castellanoparlant?

—Jo, pensant-hi molt en això, tinc la impressió que 270 anys de persecució legal i política ens han creat com una mena de complex que no ha estat superat encara malgrat la nova situació de la llengua des de la promulgació de la Constitució i l'Estatut. És a dir, la situació jurídica i política ha canviat però la gent encara actua amb uns mecanismes d'abans, amb por i com si haguessin el convenciment d'estar encara en situació d'indefensió o d'inferioritat.

Jo sempre acabo les meves conferències, que potser en porto 150 de fetes, dient que cal consciència nacional i aquesta es manifesta a través de la fidelitat a la llengua. Tenim tot el suport legal i no tenim cap més obligació de parlar en cap més altra llengua si volem. Avui no hi ha cap obligació, ni una, davant de cap autoritat, d'emprar cap altra llengua que el català.

—És molt possible que una gran majoria de gent, que no segueix gaire de prop la política ni les disposicions legals, ignori aquestes grans possibilitats en l'ús oral i escrit del català que vostè ens comenta. En la situació actual de la nostra llengua diguin's quin percentatge de culpa tenim els mateixos catalans en no aprofitar totes les possibilitats que la llei ens dona i quin percentatge de culpa té encara el govern de Madrid en algunes disposicions i actituds certament gens afortunades envers la llengua catalana.

—Avui en dia no podem dir que el govern de l'Estat hagi dictat cap norma contra l'ús de la llengua catalana. He dit moltes vegades que avui només els tribunals de justícia intenten delimitar determinats aspectes en l'ús de la llengua catalana a través d'una lectura restrictiva de les lleis.

La culpa, en un vuitanta per cent, la tenim els mateixos catalans al no fer ús de les possibilitats que ens dona la Constitució i l'Estatut.

Per altra banda, cal dir que si avui sortís una llei on s'obligués a fer 35 dies de vacances tothom n'estaria assabentat i et puc prometre que la farien complir immediatament.

—Pensa, doncs, que hi ha una manca de consciència nacional per part dels mateixos catalans?

—Sí. Hi ha gent que creu que traient la bandera de tant en tant en festes assenyalades i anant a votar ja n'hi ha prou. Conec advocats que després de defensar públicament el català t'adones que tot el que redacten privadament ho fan en castellà. Això també passa amb els botiguers amb els rètols de la tenda, etc. És imprescindible que per la recuperació del català aquest s'empri en tot moment i circumstància en l'àmbit dels Països Catalans.

Fins i tot la Generalitat m'ha dit que en el tema de la llengua dels militars no s'hi poden ficar. Home, per l'amor de Déu! ¿Que no ho diu la llei? Doncs apliquem la llei! Els de fora no ens donaran res si no ho demanem. No podem afluixar a l'hora de demanar.

—Avui en dia hi ha una sèrie de grups, com per exemple la Crida o els Grups de Defensa de la Llengua, que propugnen unes accions més deci-

dides i actives, radicals si voleu, envers la llengua catalana.

¿Vostè creu que aquests tipus d'accions poden ajudar a sensibilitzar aquests catalans, diguem-ne, poc conseqüents, i al mateix temps aconseguir determinats objectius, o creu que pot provocar una reacció negativa en alguns sectors de gent castellanoparlant?

—Jo crec que amb la llei sola no n'hi ha prou. Hi ha d'haver pressió popular. Perquè una llei si tu la poses en un armari i no l'apliques, és com si no existís.

Si aquesta pressió popular es canalitza a través de la Crida o en grups de defensa, benvinguts! El que passa és que s'ha de vigilar molt perquè això és un tema delicat i psicològic. Si la pressió es fa davant d'una institució pública i s'exigeix el compliment de la llei, em sembla que ningú no s'ha de molestar. Ara bé, si es tracta de persones privades tenen la llibertat de fer el que vulguin amb la llengua i tenen la seva llibertat, cosa que no tenen les institucions públiques.

Per tant, jo diria que, pressió popular sí, de totes totes, perquè si no hi ha aquesta pressió el català no avançarà gens. Aquests grups el que han de fer és pressionar davant de les institucions públiques i fer-ho delicadament davant de persones privades. Però si són empreses de caràcter mercantil, jo també sóc molt exigent.

—Vostè ha declarat repetides vegades, i això es posa de manifest en el llibre «La persecució política de la llengua catalana» que, mani qui mani a Madrid, tots es posen més o menys d'acord, amb una mentalitat restrictiva, sobre la qüestió de la llengua catalana.

Tenint en compte això, ¿com cal imaginar una situació ideal per la llengua catalana?

a) ¿Quan Catalunya o els Països Catalans aconseguixin la seva independència política de l'Estat espanyol i puguin legislar adequadament i sense restriccions sobre la llengua catalana?

b) ¿Quan a tot l'Estat espanyol siguin oficials les quatre llengües actuals de l'Estat?

c) ¿Quan la Generalitat tingui competències exclusives i sense limitacions per promoure la total rehabilitació de la llengua catalana?

—La primera hipòtesi que em formules no arreglaria res. Tens l'exemple d'Irlanda que té independència però pràcticament només es parla l'anglès. O sigui, el terreny lingüístic és un terreny que s'aparta de la qüestió jurídica i política. Políticament i jurídica es pot prohibir una llengua, però no es pot imposar. Aleshores ¿qui l'ha d'imposar? L'han d'imposar els propis ciutadans i tornem al que dèiem al principi.

Precisament per això la vostra feina a la revista *artilletres*, és dir a tothom que practiqui el bilingüisme passiu, perquè els pares, els adults, teòricament són aquí des de l'any 73 quan es va acabar la immigració. Amb gent que fa 13, 15 o 20 anys que són aquí se'ls pot parlar sobradament en català.

—Vostè s'ha destacat sempre com un gran lluitador, sobretot per la causa de la llengua catalana. Tenint en compte això i el fet que figura com a independent a les llistes del PSC, ¿ha tingut algun cop la sensació de sentir-se incòmode o de fer «nosa» en el PSC?

—Això podria ser. El primer escàndol que m'han adreçat per qüestió de la llengua van ser gent de CDC, perquè jo vaig ser un dels funda-

dors de CDC. Em van agafar en Roca i en Pujol en un racó i em van clavar un escàndol de por, total perquè em vaig abstenir de votar el reglament interior de la Generalitat que deia que les llengües oficials serien el castellà i el català, i jo creia que no havia de ser així. L'altre dia vaig fer una esmena pel tema dels militars i els de CDC em varen criticar perquè jo havia negociat aquella esmena i els vaig dir: «¿Per què no la fèieu vosaltres?» I em van contestar «Oh, és que a nosaltres no ens l'haguessin deixat fer; en canvi tu ets independent.» Bé no us explico més perquè...

—Però això no respon la meua pregunta...

—Sí home, que la respon!; però totalment! En aquest tema de la llengua em sembla que no hi ha cap partit que tingui la camisa neta.

—Referent a la polèmica originada al Senat com a conseqüència que alguns senadors van jurar en català, ¿ens podria dir quins varen ser aquests senadors?

—Que jo vagi sentir van ser: un de CDC que es diu Andreu Abelló que és de Tarragona, de Montblanc; després l'Armengol, del PSC, que és de Lleida; un servidor de vostès, del PSC de Girona; un de Mallorca que es deia Roses, i un d'Eivissa.

—Allò que es deia que en Trias Fargas també estava entre els que havien jurat en català no és cert, doncs?

—No, no; en Trias no el vaig sentir.

LA PERSECUCIÓ POLÍTICA DE LA LLENGUA CATALANA

—El llibre *La persecució política de la llengua catalana és voluminós i car i tanmateix en un any s'han fet cinc edicions, cosa inusual a casa nostra. ¿L'ha sobtat aquest èxit o se l'esperava tenint en compte que és la primera vegada que surt un llibre tan exhaustiu com aquest?*

—Sí, m'ha sobtat molt. Penseu que en una revista de Madrid que recull els llibres més venuts a tot Espanya, el meu ocupa el lloc setè. I només s'ha venut a Catalunya, País Valencià i les Illes.

—¿No creu que també s'hauria de fer una edició en castellà per tal que l'entenguessin bé a Madrid?

—Sí, crec que s'hauria de fer una versió castellana i no una simple traducció, perquè penso que jo en el meu llibre parlo d'invasors, de militars ocupants, etc. Aquest llenguatge a Madrid no el poden entendre. Caldria fins i tot canviar el títol, i posar-li: «¿Cómo se introdujo el español en Catalunya?», per exemple. Perquè és clar dir «la persecució del català» ells sempre reaccionen dient «pero ¿es que hay persecución del catalán?». Hi ha molt poca gent que ho entengui.

—Quan temps l'ha portat fer-lo?

—Uns dos anys. La majoria de documents els trobava a la pròpia Biblioteca del Senat. Allà hi ha tots els diaris de sessions tant del Congrés com del Senat des de les Corts de Cadis. També he visitat el «Archivo Histórico Nacional». Sovint m'escapava de les discussions tan avorrides que hi ha al Senat i em dedicava a preparar el meu llibre.

—¿Quin és el document que ha trobat en què s'ataca més durament el català?

—Són varis del segle XVIII en què expliquen per què han d'imposar el castellà. El 1768,

per exemple, es prohibeix l'ús del català a l'escola; diuen que ho fan «porque la lengua explica los actos nacionales»; és a dir, consideren que la llengua i la nació van íntimament lligats.

—I no creu que el franquisme fou pitjor?

—Bé, el Franco és un home que va escriure molt poc i en canvi va fer moltíssim contra el català. A les dictadures no hi ha parlamentarisme ni documents, tot es fa d'una forma soterrada. Franco actuava pel dret de conquesta o pel dret de l'ocupant militar, però no escrivia ni justificava res. En canvi al segle XVIII els documents ho volien justificar tot.

El document que més m'ha impressionat és veure en puny i lletra la instrucció donada al Corregidor de Puigcerdà el 1717 en el que diuen que «pondra el mayor cuydado en introducir la lengua castellana a cuyo fin dara las providencias mas templadas y disimuladas para que se consiga el efecto sin que se note el cuydado».

—¿La persecució política de la llengua catalana té una data concreta? ¿Quan podem dir que comença?

—Comença el 1715 amb la derrota política i militar de Catalunya a mans de l'Exèrcit espanyol. Fins el 1714 a Catalunya només hi havia una llengua que era el català. És a partir d'aleshores que comença la persecució política amb lleis i decrets.

—Després d'haver remenat tants documents de tantes èpoques, quina conclusió en treu?

—Que tots els polítics espanyols són iguals.

En el llibre que he tret després, *Catalunya light*, estudio en un capítol el tracte que té la llengua catalana entre els intel·lectuals espanyols i dic que rep el mateix tracte que entre els polítics. Salvador de Madariaga, Núñez de Arce, Julián Marías, Leopoldo Alas, Sánchez Albornoz, etc., ignoren la realitat del català. Diuen que «el castellano se ha introducido en Cataluña porque los escritores españoles son superiores a todos los demás». A partir d'ara amb la publicació d'aquest llibre ningú no podrà ignorar-ho.

Jo parteixo de la base que totes les llengües són iguals i tots els homes també. No n'hi ha uns superiors als altres. Per tant jo parlo sempre en català. No tinc perquè canviar de llengua. La Constitució i l'Estatut m'emparen totalment.

—Com veu el futur del català?

—És evident que aquests darrers anys hi ha hagut avenços importants. La situació no és ara igual com amb el franquisme, però la Constitució, pel que fa a la llengua, es va redactar amb tantes cauteles i ambigüitats que ara es dona la paradoxa que el català no és perseguit pels governs ni pels legisladors, perquè no ha sortit cap llei contra el català, però en canvi, el Tribunal Constitucional, el Suprem i l'Audiència Territorial dicten sentències contra la nostra llengua. El que ara no fan els polítics ho fan els jutges per això quan jo dic que l'Estat espanyol és perseguidor de la llengua catalana em refereixo tant als diputats i senadors com al govern o als jutges que són els tres poders en què es basa qualsevol Estat democràtic.

JOSEP M. CALAF

JOSEP R. RECORDA

Sentmenat, 7 de setembre de 1986

L'art d'en Xavier Caba

XAVIER CABA I COMPANYY (Castellar del Vallès, 1928)

Va començar a pintar quan encara era molt petit, remenant els pinzells del seu pare, en Simeó Caba, afeccionat a la pintura de paisatges. Més tard va ser deixeble de Raimon Roca i va col·laborar amb ell pintant a l'estudi i en una sèrie de murals d'esglésies de Calella, Oviedo i Barcelona. La seva formació és, doncs, autodidacta.

El 1960 es trasllada a París per treballar com il·lustrador de revistes, diaris i editorials franceses i d'altres que es distribueixen als Estats Units. Després del Maig del 68 torna a Castellar, per establir-s'hi definitivament. Els dos anys següents es dedica bàsicament a realitzar retrats per encàrrec. El 1970 assisteix als cursos de ceràmica de l'Escola d'Arts i Oficis de Sabadell. Tres anys més tard és nomenat professor substituint el seu mestre, en Josep M. Brull, que s'acabava de jubilar, i alhora crea el seu propi taller de ceràmica. A partir de 1974-75 deixa definitivament la il·lustració i comença a fer exposicions de pintures a l'oli i ceràmiques de gres. Ha exposat a les galeries Rovira, Gabarró i Intel·lecte de Sabadell, Foga, de Salou i Barcelona, Lloveras, de Terrassa i Watts-Art de Castellar, etc. En pintura treballa el retrat, paisatge, marina i figures realitzades en diversos procediments dins d'un estil post-impressionista.

La seva ceràmica té una forta personalitat i una gran qualitat. Destaquen els seus murals de gres i les seves peces tornejades d'argila, gres i refractaris en alta i baixa temperatura.

En Xavier Caba afirma que el seu desig és no repertir-se mai. Per això es veu sotmès a una evolució constant. Si a això hi afegim una gran maduresa i un bon coneixement de l'ofici, no ens ha d'estranyar que encara ens guardi alguna sorpresa en un futur no molt llunyà.

—Xavier, d'on ve la teva afició pel món de la pintura?

—Que jo recordi sempre he estat en aquest ambient. Als 10 anys ja sortia a pintar amb el meu pare i el primer quadre que vaig pintar va ser amb el seu cavallet i els seus pinzells.

—*¿En quin moment vas optar per introduir-te de manera més seriosa en el món de l'art?*

—El primer que vaig fer relacionat una mica amb tot aquest món van ser unes ilustracions per una revista de l'Aereo-Club Sabadell, i fins els 20 anys només vaig fer petites incursions en l'àmbit de la pintura. A nivell anecdòtic puc dir-te que el primer premi de dibuix que van donar-me va ser en un concurs que es va organitzar en el quarter on feia la «mili». Em vaig decidir a endinsar-me en el món de l'art, quan un senyor, company meu a la feina, en veure uns dibuixos meus, va animar-me, i va ser llavors quan vaig començar a anar a treballar en el taller d'en Raimon Roca.

—*Parlan's una mica sobre aquest període amb en Raimon.*

—Bé, allà jo feia d'aprenent i ajudant. Ell m'iniciava en el món de la pintura, del color i de les formes, i jo li feia petites feines, i després el vaig ajudar a pintar murals de diferents esglésies de Calella, d'Olot, d'Oviedo i alguna altra.

—*¿Durant aquest temps continues fent d'il·lustrador?*

—Sí, llavors feia dibuixos per una impremta de Sabadell. És en aquest període quan penso dedicar-me a la il·lustració com a professional, de manera que després d'elaborar-me un mostruari marxo a París on hi estaré vuit anys. Concretament de l'any 1960 al 1968. I allà em vaig dedicar

a fer portades i il·lustracions per llibres de diferents editorials i revistes.

—*En tens bons records d'aquests vuit anys?*

—Sí, com no, va ser una època molt bona. La feina era molt ben pagada i jo podia venir sempre que volia cap a aquí, perquè els francs tenien més valor que ara. A més era una feina molt flexible, si tenia un o varis encàrrecs, podia emportar-me'ls per fer aquí els dibuixos i un cop acabats tornar cap a París.

—*¿En quin moment vas decidir tornar de París i per què?*

—Vaig tornar definitivament el maig del 68 perquè aquest any tot es va paraitzar, hi va haver un ambient molt tens, i es va crear una vaga general, les cases editorials van parar-ho tot.

Llavors torno a Barcelona on vaig arreglar tota una sèrie de papers i documents amb la finalitat de quedar bé amb tothom i poder així tornar qualsevol moment que em semblés necessari.

—*I un cop ets aquí a Castellar?*

—Em limito a estar una mira a l'espera. Faig retrats i noves il·lustracions per l'editorial Bruigera. Ja començo a alternar de manera més assídua la il·lustració i la pintura i alhora, cap els anys setanta, començo a fer ceràmica.

—*¿Són aquests els teus inicis en el món de la ceràmica?*

—Sí, vaig aconseguir una beca per estudiar a l'Escola Industrial d'Arts i Oficis de Sabadell. Ja hi estava una mica iniciat i com que a mi el món de l'alta temperatura m'entusiasma, vaig motivar tota l'escola a treballar-hi buscant noves tècniques. I durant tres anys vaig tenir com a professor al senyor Brull i quan ell va retirar-se el vaig succeir jo de professor durant un any i mig.

Xavier Caba, «Figura». Oli damunt tela, 73x54 (1970).

Xavier Caba, «Vilanova i la Geltrú». Oli damunt tela, 92x65 (1986).

—*¿Continues treballant alternativament la pintura, la ceràmica i la il·lustració?*

—Bé, ara ja fa set o vuit anys que vaig deixar de fer il·lustracions, i em vaig encaminar més cap a la pintura.

—*Quan vas fer la teva primera exposició?*

—La primera que vaig fer sol va ser quan tenia 40 anys a la galeria Rovira de Sabadell, però abans ja havia exposat amb collectives moltes vegades. Actualment he exposat a Sabadell, Salou, Terrassa, Barcelona, Mataró, Castellar, etc.

—*¿No t'ha sigut una dificultat el fet de passar o alternar tant la pintura i la il·lustració?*

—Sí, és cert, la il·lustració és un treball molt meticulós i jo mai no he volgut que aquesta meticulositat quedés plasmada en els meus olis, m'ha suposat un esforç desfer-me'n.

—*¿Sempre has utilitzat en els teus quadres la tècnica de l'oli?*

—En els quadres sí, però la feina d'il·lustrar m'ha permès de conèixer i treballar moltes altres tècniques, com poden ser l'aquarella, o el guash...

—*Quant a l'estil, ¿sempre has fet impressionisme?*

—Ara sí, però quan començava, durant una època, vaig fer molta pintura vanguardista i abstracta. Era com una espècie de mimetisme que em va venir del meu viatge a París.

—*Parlan's de la teva obra com a ceramista.*

—Ara treballo molt, a més de fer murals i geros mates, amb l'alta temperatura fent cristallitzacions.

—*Què intentes expressar amb la teva obra?*

—No m'agrada repetir-me en la meva feina, per això i perquè tinc un caràcter molt inquiet, tinc necessitat d'alternar dues coses diferents com la ceràmica i la pintura. En aquests moments estic treballant un aspecte nou en la meva pintura; es tracta d'incorporar la figura en el paisatge. És un tema que m'apassiona molt.

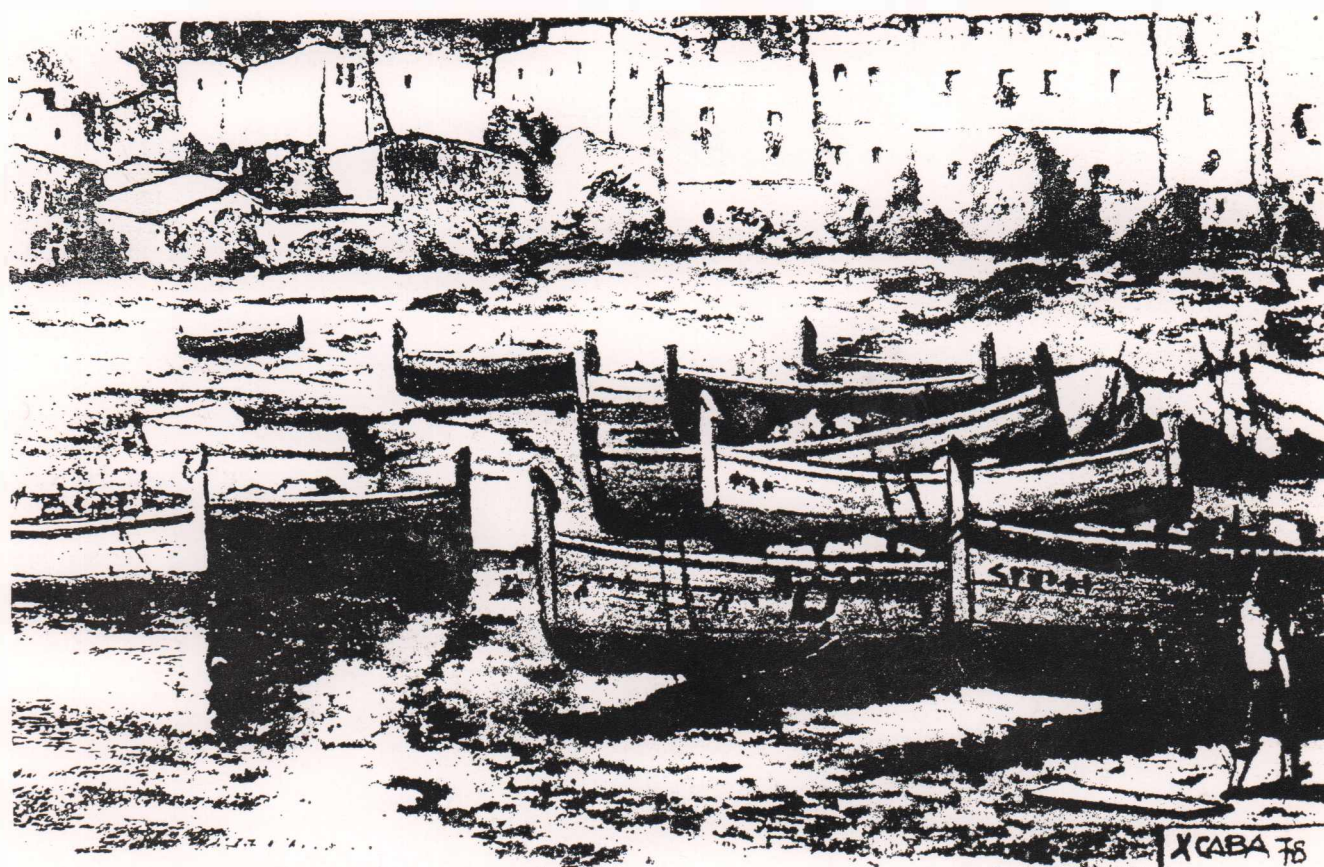
A voltes em costa trobar el tema adient o, més que el tema, el moment idoni per pintar-ho. Intento en tot moment defugir de la pintura amanerada i no treballar mai sobre una recepta sinó sobre un model. Així intento fer arribar el que jo sento, fer veure el que jo veig i com ho veig, sense més.

La bellesa ja és creada, ara sols manca una mà que sense arribar a calcar-la sàpiga reproduir-la i sintetitzar-la, fent-nos arribar la profunda sensació que experimentem davant d'una obra d'un artista de la qualitat d'en Xavier Caba.

MONTSERRAT CARRÉ

Xavier Caba, «Querforadat». Oli damunt tela, 92×65 (1983).

Xavier Caba, «Marina». Plafó de ceràmica, 40×28 (1978).

Un soci per a un negoci

En Ramon Rodalmón i Tornalborn era això que ara en diuen, qui sap si per via madrilenya, un executiu, i que abans, per una altra llei d'influència, en deien un *businessman*. Clar i català: era allò que els badocs sempre n'hem dit un home de negocis. I ara sí que ens hem entès.

Doncs en Ramon Rodalmón i Tornalborn era un barceloní espavilat, viu com una centella i murri com un gitano, que havia trobat una mica de camí en l'inextricable laberint dels negocis de Barcelona. Era un homenet ni massa xerraire ni massa plat de faves, que sabia riure i somriure al moment just, i que tenia el do misteriós de saber posar l'ull al lloc on s'havia de posar. D'això en sabia tant com volia: més que ningú. Tenia l'ull de veure el negoci més esmolat que l'ull de veure's les orelles.

Però ell no era el clàssic negociant adotzenat, reiteratiu i ensopit, que no sap fer altra cosa sinó ensumar els diners d'una manera monòtona i mecànica. Ell era un negociant creatiu. Si bé cal aclarir que no era pas tangencialment creatiu. És a dir, no es tractava d'un negociant que llogués jardineres siameses ni es procurés els serveis d'un capillicultor de fama ni disfressés el negoci de carnestoltes. Aquestes superficialitats extravagants i puerils el feien somriure, a ell. La seva creativitat naixia al rovell de l'ou, al moll de l'os del negoci. Ell negociava pel plaer de negociar. Era un pur. Li interessava un bon tros més planejar la jugada que no pas de tocar-ne els beneficis. Era un esportista del negoci. És a dir, un artista. Com un bon jugador d'escacs, s'estimava més un fracàs difícil, però amb un joc esplèndid al darrere, que no pas un èxit fàcil i tronat, sense haver desplegat tot el ventall de la intel·ligència.

Com a pastafortunes, per tant, era més aviat fluixet. Els milions només s'agabellen amb la més bruta i estricta vulgaritat, i ell, com hem dit, era un creatiu honrat. Per ser més exactes, era allò que a un negociant arquetípic l'irrita més: un home de geni. Sinó que el seu talent no sabia incidir en la literatura, ni en la música, ni en la pintura, ni en el cinema. Ni tan sols en la política. El seu era un geni amb baranes. Si sortia dels límits del negoci degenerava en una simple fantasia d'ex-seminarista. Però, en el seu camp, era genial. Al contrari d'aquell mediocre Pere Profit,

aquell *businessman* que actuava amb tant de mètode que va arribar a ser metòdicament imbècil, el nostre home procedia per la imaginació nua. El mètode el feia sortir de mare i l'estalviava en benefici dels banquers, els constructors, els sintetitzadors de menjar i els asseguradors. Els milions els feien aquests, però els negocis els feia ell. En Ramon Rodalmón i Tornalborn no era doncs cap gran butxaca, però en canvi era una gran testa.

El seu desfici creatiu era desproporcionat. La fascinació que li produïa el fet d'idear i organitzar un negoci era tanta que indefectiblement el duia a abandonar-lo tan bon punt l'havia engegat. Tot per poder començar a imaginar-ne un de nou. I així, naturalment, no hi havia manera de covar cap fortuna.

Els que sí que la covaven, la fortuna, eren els seus amics metòdics. Aquests voraços personatges estaven constantment a l'aguait, i així que veien el preclar Ramon abandonant una de les seves creacions, es movien a l'instant per tal de posar-se a explotar aquell afer desaprofitat. I d'aquests xacals n'hi havia una bona colla que havien prosperat, a costa d'ell, fins a uns límits marejadors. Però eren uns panxuts barroers i ignorants que, ja em direu!, no li arribaven ni a la pols de la sola de la sabata.

L'única vegada que un negoci li havia mig durat va ser quan es va dedicar a les reunions. Atent als costums de la gent del país, va descobrir les enormes possibilitats de la propensió dels seus coetanis a reunir-se sense fre. I es va posar a vendre pretextos per fer reunió. En va proporcionar a milers, i els barcelonins, agraïts, no el deixaven de petja. Havia extret reunions benaurades fins del cor de les pedres! I darrere d'això, havia arribat a muntar l'organigrama de reunions de les empreses i les institucions més importants del país i n'havia sabut incrementar el nombre en un seixanta per cent ben bo. Aquest afer tenia un avantatge evident sobre tots els altres: com que els pretextos havien de canviar segons el client i calia anar-los renovant sovint, l'home va trobar un camp il·limitat d'experimentació per a la seva energia creadora. Però a la llarga, és clar, aquest camí va aparèixer massa estret. Condicionava en excés i atrofiava alguna de les potències.

I va arribar un moment que el recurs es va viciar del tot. Aleshores en Rodalmón, que era prou llest per no deixar-se atrapar en parany tan fàcil, es va adonar que se li enferritjava la capacitat i va plegar en sec. Amb molt de seny per part seva i amb molta consternació per part de la majoria dels seus compatriotes.

No cal dir que va ser l'única temporada de la seva vida que en va tocar de calents. Ni tampoc caldrà dir que la cosa no va durar gaire més enllà d'un any. I, de fet, tampoc caldria dir que els sacrosants que va amuntengar durant aquest any van desfilars de dret cap a sustentar un altre dels seus assaigs estroncats. El que sí que cal dir és que aquesta vegada el negoci malaguanyat no el va poder reprendre cap corb metòdic i ordinari. Se'n va extingir la mena. Però val a dir que els pretextos posats en circulació pel nostre illustre conterrani encara ara donen de si. I fins de si bemoll.

A partir de llavors va prosseguir practicant l'ofici tal com l'havia exercit fins al moment de trobar allò de les reunions. Però així que la imaginació creativa d'en Ramon Dallonses va recuperar la seva elasticitat i la seva fluïdesa, ell va trobar, palmària i simple, la felicitat. Tal com sona. Es meravellava de no haver-hi caigut abans. Va pensar en l'obvietat de creure que podia viure del seu ofici: ginyar negocis. Podria rumiar-ne contínuament i viure d'això: de projectar-los. Perquè de realitzar-los ja sabia que no en podia viure ni poc ni gaire. Doncs dit i fet, amb la seva agilitat característica, va parar un despatx i es va fer anunciar com a inventor de negocis infallibles i inimaginats. Com que la seva fama era notòria i tothom el tenia per un veritable fenomen (sobretot d'ençà d'allò de les inoblidables reunions), no va trigar gens a tenir clientela. I no una petita clientela fixa, com la d'un advocadet, no, perquè aquell que hi anava un cop ja no hi tornava. No pas perquè en quedés descontent, tot al contrari!, sinó perquè el negoci suggerit a la primera entrevista funcionava d'una manera positiva i pròspera, sense esquerdes ni vacil·lacions. Eren faves comptades. El negoci de negocis d'en Ramon Rodalmón i Tornalborn rutllava de debò. Tant, que no podia donar l'abast. Però aquí, és clar, la seva honradesa no li permetia de llogar cap ajudant, perquè en la seva feina no el podia

substituir cap grosser llepaculs, per astut que fos. Havia d'anar tirant al dret ell tot sol. Tenia tanta feina com volia. I ganes de fer-la! Perquè era la feina que més li agradava en aquest món: arquitecturar la trama, el ressort que desencadenava el procés d'un negoci segur. Tot lo dia el passava dedicat a l'especulació mental. En Ramon Rodalmón i Tornalborn pensava durant tota la jornada, i durant la nit somiava que pensava. Era un pensador irremeiable. Un filòsof.

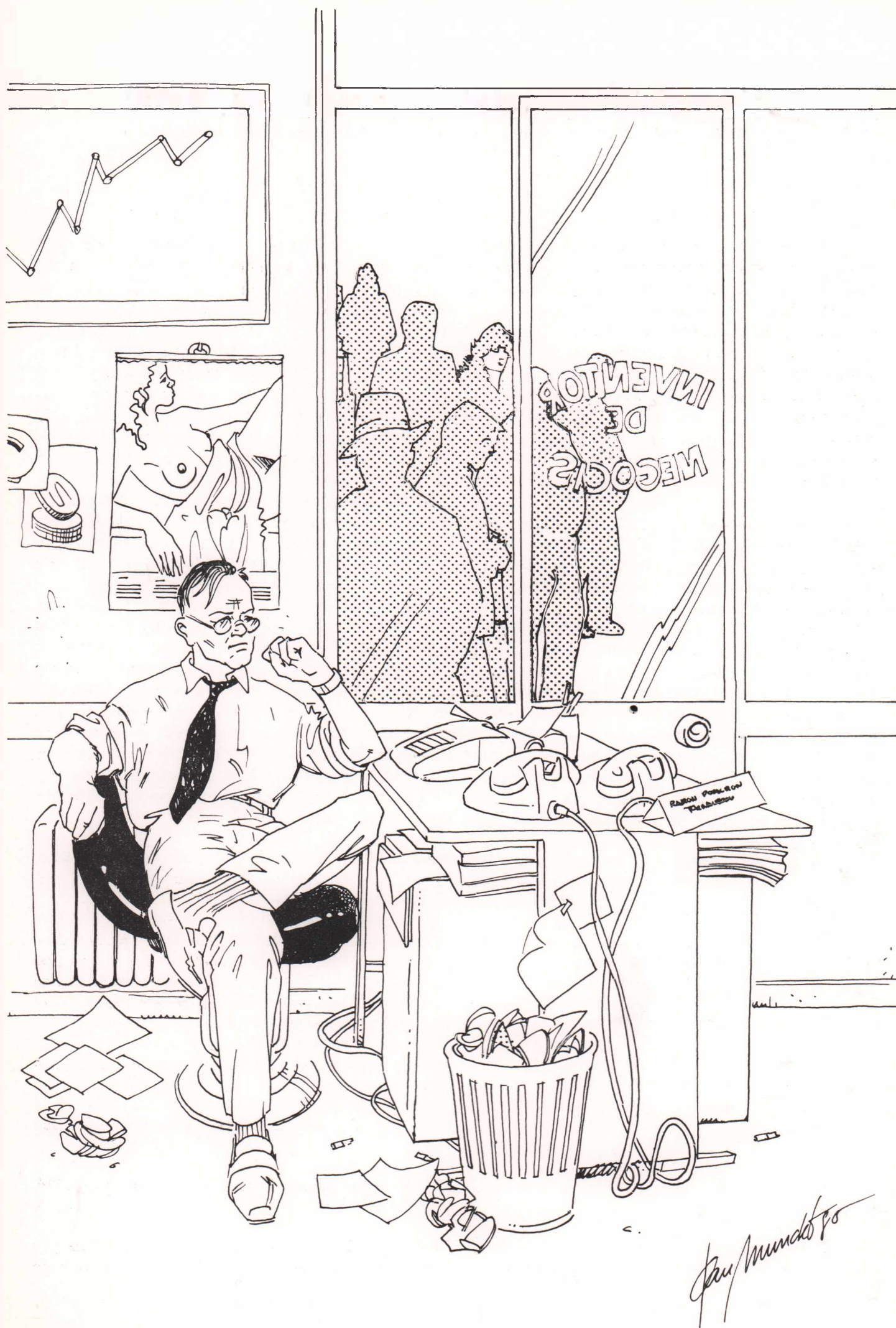
De felíç en va ser molt, però de gras no en va arribar a estar mai. Com tots els veritables filòsofs: sec a l'estiu i magre a l'hivern. Perquè tot i semblar la gallina dels ous d'or, el seu negoci no era productiu: els clients que el visitaven, precisament el consultaven perquè no tenien un ral. I així, per descomptat, mal li podien pagar bitllobitllo els seus impagables serveis. Això sí, tots quedaven que si el negoci marxava li pagarien amb escreix la seva ajuda inestimable. Però els negocis rodaven sempre amb una perfecció matemàtica i els galtavermells metòdics s'oblidaven de pagar o feien descaradament el ronso. Vergonyós, ja se sap: el rector no se'n recorda de quan era vicari. I també se sap que costa més d'eixugar un deute amb un metòdic gras i flàccid que no pas amb un pelacanyes anàrquic i atrabiliari.

Per tant, després d'haver descobert el camí per fer l'amèrica, el conspicu barceloní, en Ramon Rodalmón i Tornalborn, va continuar instal·lat en la precarietat més fràgil mentre els seus clients oblidadissos s'installaven en l'opulència més asiàtica. Però aquest cop, estava decidit a no abandonar aquell ofici que li venia com anell al dit.

Si sou un desesperat o el destí ha extraviat la vostra fitxa entremig de muntanyes i muntanyes de compromisos, no ho dubteu: ara no perquè és temps de crisi i de ballar els goigs de Sant Prim, però si mai tornaven les vaques grasses i no sabíeu com munyir-les, aneu a trobar-lo i no us en penedireu. Amb ell trobareu un negoci divertit i adequat a les vostres necessitats i possibilitats. El millor dels negocis possibles. Oli en un llum.

MIQUEL DESCLOT

Castellar, agost de 1978.

Dibuix de Joan Mundet.

Una fundició de metall a Castellar (s. XVIII)

El 29 de març del 1772 el notari sabadellenc Fèlix Gay i Bruguera i en la Parròquia de Sant Vicens de Jonqueres, aixecà acta notarial en la que hi feia constar que Pau Saurí, Porter Reial de Sabadell, a instància de Josep Sala Roig i Viver i del seu fill Josep Sala i Viver, fabricants d'indianes de Barcelona, havia presentat a Manuel Cellent i Brunet, Regidor degà de la Parròquia de Sant Esteve de Castellar, un memorial en el que s'hi deia que els pare i fill Sala tenien el projecte d'instalar a Castellar una fàbrica i un martinet per refinar el metall brut que venia de les Índies americanes. Per a tal instal·lació Ignasi i Francesc Galí, pare i fill, de Terrassa, els havien fet la venda perpètua d'unes cases, horts i servituds d'aigua situats a Castellar. Per aconseguir, però, la totalitat de terreny necessari i, especialment, per poder fer el camí per anar a la projectada fàbrica, els interessava adquirir un tros de terreny, segon l'acta notarial, «infructifero y ocupado por un grande peñasco que tiene de largo setenta y cinco palmos y de ancho por una parte quarenta y ocho y por la otra doze palmos», que l·lindava amb el terreny comprat als Galí i que era propietat de la pubilla Maria Pèlechs, casada en segones noces amb Joan Cellent, i del fill del primer matrimoni Josep Oriach i Pèlechs. La pubilla Pèlechs no volia vendre i, per tant, els pare i fill Sala, que tenien autorització de l'Intendent General de Catalunya per l'establiment de la fàbrica, demanaven al Regidor degà Manuel Cellent i Brunet que donés les ordres adequades per anomenar pèrits que fessin l'avaluació del tros de terra dels Pèlechs per poder-ne fer el traspàs als Sala.

Cinc mesos més tard, el 24 d'agost del mateix any 1772, el notari abans citat aixecà acta de la reunió a la que els Sala havien convocat el Batlle de Castellar, Miquel Torras, per donar-li compte de l'autorització que l'Intendent General de Catalunya, Joan Felip de Castaños, els havia atorgat i que, resumint-la, deia que l'Intendent General havia concedit als Sala la facultat de poder-se valer i utilitzar de les aigües que baixaven de Sant Llorenç de Baix (així mateix ho diu el document) i també de l'aigua de dues fonts que naixien a les terres de l'heretat de Josep Juliana, anomenat el Biel de Sant Feliu del Racó, fonts que, un cop unides, desguassaven al riu Ripoll i arribaven al molí fariner dels Barons de Castellar. L'Intendent autoritzava que, per aprofitar aquestes aigües, els Sala poguessin fer les preses, sèquies i conductes necessaris, tant en terreny propi com d'altres, així com construir i formar carretera fins a la fàbrica de fondre metalls que els Sala volien establir.

I amb la presentació d'aquest document requerien al Batlle perquè demanés als propietaris afectats que elegissin experts perquè, juntament amb l'expert de la part Sala, valoressin els terrenys que necessitaven per tirar endavant el projecte de la fàbrica.

Immediatament després i en el mateix lloc, les cases anomenades la Ferreria de la Parròquia de Castellar, comparegueren el matrimoni Joan i Maria Cellent i Pèlechs als que els Sala demanaren que elegissin un expert per a la valoració. Els Cellent s'hi negaren al·legant que el terreny que pretenien els Sala, ells el necessitaven per pas dels seus ramats i per anar a conrear les terres que tenien en el pla de Castellar i que, a més, la venda els impediria el pas cap al seu molí.

Tot i aquesta decisió dels Cellent, els Sala requeriren el Batlle Miquel Torras perquè, d'ofici, elegís expert.

De totes aquestes dues reunions, l'una immediatament després de l'altra, el notari Feliu Gay n'aixecà, com ja havíem dit, la corresponent acta.

El plet havia començat i s'anava allargant dies i dies. Dos anys més tard, el 31 d'agost de 1774, en tenim altres notícies.

I ja no era sols el matrimoni Joan i Maria Cellent i Pèlechs que posaven dificultats als Sala per la instal·lació de la fàbrica. Hi començaven a intervenir, també en oposició, els Clasquerí, Barons de Castellar.

Vegem, però, com ens ho conta el notari Gay; l'acta notarial que fa és per donar compte que el 22 d'agost de 1774 a instància de Josep Ignasi Homet de Llor, procurador de la Il·lustríssima Senyora Doña Josepha Sans de Madrid, vídua de Dn. Francesc Antoni Salcedo Quero Tàpia i Clasquerí, mare, tutora i curadora de la persona i béns del seu fill Àngel Ferran Salcedo i Clasquerí, s'havia presentat a Joan Garrido, arquitecte barceloní que el 7 de juny del mateix any 1774 havia estat nomenat expert tercer en la causa pendent a la Intendència General de Catalunya entre els pare i fill Sala i el matrimoni Cellent i Pèlechs, una cèdula d'interpellació que, resumint, deia que vista la discordància que entre els anteriors experts, reunits el 12 d'octubre de 1773 i entre els quals hi havia un Esteve Bosch que havia aixecat un mapa del terreny en discussió, demanaven els senyors de Clasquerí que l'arquitecte Garrido junt amb l'Escrivà Major del Tribunal o d'algun dels seus substituïts anés a inspeccionar sobre el terreny tota la problemàtica del projecte de la fàbrica Sala. I que tingués en compte que tal com s'esmentava en un document del 27 de gener de 1773, document que no coneixem, el Baró de Clasquerí era l'amo de les aigües del terme de Castellar i que, per tant, els Sala no podien prendre-les ni utilitzar-les, encara que haguessin comprat els terrenys, horts i servituds d'aigües als Galí terrassencs. Els Clasquerí, en aquest document notarial, justifiquen la seva possessió de les aigües aduint un document de l'agost del 1312 en el que el vescomte Gastó de Montcada concedia per donació perpètua irrevocable a Pere de Clasquerí i als seus i a qui adquirís el Castell o lloc anomenat Castellar amb la fortalesa o casa de Ribatallada, tots els camins, honors i possessions, homes i dones, amb tots els censos, delmes i altres drets qualssevol que fossin, junt amb els molins, aigües, aqüeductes, caps de rec, prats, pastures i boscos.

I, segons continua dient l'acta notarial, aquesta donació fou decretada pel vescomte de Castellbò, Montcada i de Castellbell, Bernat de Foix el 5 de setembre de 1312 i aprovada pel Rei Jaume el 13 de setembre del mateix any; tot això consta, segons diu l'acta, en l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

Vistes totes aquestes raons, cal —continua dient l'acta notarial— que l'arquitecte Garrido tingui present el despullament que vol fer-se al Baró de Castellar i a tots els veïns del terme de les aigües i cal, a més, que tingui en compte que per aquestes aigües el Baró està pagant certs drets al Reial Patrimoni i que també els veïns paguen al Baró pels drets d'establiment que els té concedits per les aigües amb les que reguen els seus horts.

I li recorden que els Sala, no havent aconseguit fer la fàbrica als dictrictes d'Ausó i Falset on hi ha les mines, volen intentar fer-la a Castellar aixecant preses molt altes que originarien que a qualsevol riuada s'inundessin les hortes i camps. Seria també de molta consideració la devastació de boscos que produiria la instal·lació d'aquesta fàbrica ja que probablement es consumirien més de dos mil roves de carbó cada setmana.

Es recorda per fi a l'arquitecte Garrido que la fàbrica, dirigida a ocupar a dues o tres persones, causaria molts greus danys a tots els veïns de la Baronia i al Baró en particular.

No he trobat més documentació referent al tema. A pesar de les dificultats que, com hem vist, s'hi posaren sembla que la fàbrica, amb el seu martinet, s'arribà a establir.

Així ens ho recorda mossèn Antoni Vergés i Mirassó quan en el capítol XXIX de la seva «Història de Castellar» ens diu al parlar dels molins i fàbriques: «La Farga. — Propietat d'En Josep Pla. Hi ha un martinet i tot el restant propi per a la fabricació de l'aram. Ara no funciona, però fa pocs anys funcionava molt fermament. Dit Sr. Pla sobre aquesta fàbrica d'aram en construí una altra o una quadra bastant capaç per filats de cotó, que avui corre i funciona a càrrec d'un altre fabricant.»

JOAN ALSINA I GIRALT

President de la Fundació Bosch i Cardellach.

Entrevista a Ferran Toutain

Ferran Toutain, un dels autors de «Verinosa llengua».

Ferran Toutain i Xavier Pericay són els autors del discutit llibre Verinosa llengua. Dos joves filòlegs que s'enfronten amb la vella polèmica entre els partidaris d'un català pur i arcaic i els qui defensen que la llengua catalana és una llengua viva, familiar, oberta a tots els mitjans de comunicació i que, per tant, no hi ha d'haver aquesta separació tan marcada entre llengua parlada i llengua escrita.

Després d'haver llegit detingudament aquesta obra ens va semblar interessant fer-ne un comentari personal amb un d'ells.

És Ferran Toutain qui ens explica el perquè del llibre. Veí nostre des de fa un parell d'anys ens rep a casa seva una tarda qualsevol d'aquest mes d'octubre.

—Ferran, Verinosa llengua és un llibre molt venut, des que va sortir al mercat, el mes d'abril, crec que porteu esgotades ja dues edicions, és a dir uns quatre mil exemplars. Per què això? ¿Us ha sorprès aquest èxit?

—Doncs no. No ens ha sorprès. Ens ho esperàvem. És una xifra bastant considerable perquè un llibre d'assaig mai no acostuma a tenir tant d'èxit. La Literatura de creació sempre en té més.

—Com és que el féssiu tots dos junts?

—Mira, jo hi treballava pel meu compte i en Xavier també. Un treballava més l'aspecte polític i l'altre més el lingüístic. Un dia ens van presentar un amic comú i, tot parlant i discutint, vam decidir de fer-lo junts.

—Quin era l'objectiu que perseguíeu?

—Volíem provocar una polèmica sobre el divorci existent entre el que entenem per català real i la versió formalitzada de la llengua. Hi ha una sèrie de formes que s'han bandejat tan sols per

motius polítics o ideològics, però no hi ha raons lingüístiques sòlides que ho justifiquin. Hi ha una constant actitud purista. Molts creuen que tot allò que s'allunya del castellà és més genuí i això no és pas del tot cert, almenys moltes vegades.

Avui dia, la llengua preocupa molt la gent del país. Hi ha com una mena de dèria col·lectiva aquí a Catalunya. És un fet lògic, evidentment, però ho hauríem d'haver superat i no fer-ne un drama constant. Conec gent que està profundament obsessionada pel problema de les faltes d'ortografia i crec que això és dolent pel funcionament normal del pensament. Entrebanca molt.

El que ens ha de preocupar és l'ús de la llengua. La gent està angoixada pensant que no parla prou bé el català. Això no és tan cert com es creu, i, si ho fos, tampoc està bé que es tingui aquest sentit de culpabilitat. En general es creu que es parla malament per la diferència que hi ha entre llengua parlada i llengua escrita. I és aquí on està el problema.

—Fa pocs dies, a classe, vaig dir «bueno» en comptes de «bé» i al moment un alumne em va corregir l'equivocació. Què n'opines?

—Aquesta constant persecució del parlant és un altre problema. Això no s'hauria d'haver fet mai. S'hauria d'haver intentat aconseguir un model de llengua concret per la literatura i per la comunicació en general tan correcte com fos possible. Però aquesta persecució policíaca del parlant ha fet molt mal. És una cosa que hauríem d'esmenar tots plegats.

En aquest llibre hem intentat dues coses: desculpabilitzar el parlant i atacar les institucions perquè veiem que realment s'ho mereixen. No sé si ho hem aconseguit.

—Jo, com a professora de llengua catalana, he de corregir els meus alumnes i ensenyar el que realment afirma l'Institut d'Estudis Catalans, però a vegades penso que si una paraula és molt viva i realment la diu tothom ¿per què he de traumatitzar l'alumne?

—Sí és veritat, però mira, el més curiós del cas és que el senyor Coromines ha demostrat, per la seva banda, que moltes coses que diu el senyor Aramon són falses, però no se li ha fet gens de cas; i això sap molt de greu.

Per posar-te un exemple. De la paraula «barco» tots sabem que n'hem de dir «vaixell». I com que les criatures ho han après a l'escola no els fa estrany de dir: «Al port de Barcelona hi ha un vaixell americà.» Fins aquí no hi ha cap problema. Ara bé, en general, quan un noi explica que ha anat a Mallorca, diu que ho ha fet en «barco». És a dir, que la paraula perviu en la llengua familiar. Coromines mateix diu que és dubtós que la paraula «barco» sigui un castellanisme. I, en cas de ser-ho, fa molts segles que està arrelat popularment. ¿Per què admetem el derivat «barquet» si no tenim el primitiu «barco»? Com pot ser això?

Coromines té més autoritat científica que cap altre membre de l'Institut d'Estudis Catalans, però, repeteixo, no se li ha fet mai cas.

Pompeu Fabra va fer una gran feina. Era un home absolutament rigorós des d'un punt de vista científic, però també era molt obert. El que passa és que Fabra era humà i també incorria en apreciacions ideològiques.

Quan Fabra diu: «...aquesta forma no és recomanable...» o bé «...és més aconsellable...» en dóna una opinió subjectiva. Avui dia aquestes etiquetes ja no es poden admetre. Les coses són o no són. O formen part del nostre sistema lingüístic o no en formen part. En tot cas es pot dir: aquesta forma és ja pròpia del català, el que passa és que té un origen tal. Llavors s'admet o no.

»Fabra diu que els qui han de decidir són els escriptors. Per la seva època això era vàlid, però, avui dia, aquesta forma de pensar ja no val ja que tenim mitjans de comunicació —TV, ràdio, premsa, etc.—, que no es poden basar en models literaris.

—¿Què n'opines de TV3 i de la reticència de molts catalans envers el programa «Dallas»?

—TV3 és una obra cultural molt important. Importantíssima. Ara bé d'aquí un temps sortiran televisions privades i pot passar que, a la llarga, tinguem quaranta televisions, però en qua-

ranta llengües diferents. Llavors TV3 pot quedar diluïda; hi quedarà, segur. Quant al programa «Dallas» ja sabem que era una gran porqueria. Però jo crec que els catalans també tenim dret a veure grans porqueries. Dins la cultura catalana sempre hi ha hagut una actitud proteccionista, en el fons molt ideològica, que ha volgut creure que els catalans han de ser diferents. No podem ser com són els altres països occidentals. Imagina't que s'hagués fet una televisió catalana que només emetés obres clàssiques en català, receptes de cuina, informació, etc., què hauria passat? Jo crec que la gent del carrer té dret a veure pel·lícules de *cow-boys* en català, i perquè no, «Dallas». Amb això ha estat molt positiva.

—I de la llengua de l'Avui què en penses?

—Els de l'Avui es van enfadar molt amb unes declaracions meves perquè es van pensar que jo atacava el diari. Això no és cert. Jo atacava que la llengua de l'Avui no fos prou assequible a tota la gent. Es va plantejar que l'Avui havia de ser un producte literari —tan de bo ho fos!—, és a dir van creure que havia de ser un instrument per conservar les paraules més pures. Jo crec que l'Avui té uns criteris equivocats. Per altra part, a l'Avui, no s'han tingut en compte els diferents nivells de llenguatge, i això és una equivocació.

—Què considereu per llengua estàndard? ¿Cal eliminar els dialectalismes?

—Bé, això és un fet molt complex.

Jo crec que, respectant totes les variants dialectals, hi ha un fet bastant clar. L'àrea del dialecte central —Barcelona i zona oriental— pel seu gran pes econòmic i el seu nombre d'habitants és la que genera més oferta i més demanda. Per tant, és normal que aquest dialecte sigui preponderant. El que no es pot fer és construir un estàndard amb variants de tots els dialectes del català com proposen molts lingüistes catalans. Crec que és una bestiesa. No ho ha fet cap llengua de cultura. Hi ha d'haver una forma dialectal que s'imposi. Ara bé, tot dialecte té formes prou esteses per figurar a l'estàndard. I, d'altra banda, és desitjable que les diferents fonètiques catalanes tinguin accés als mitjans de comunicació.

—L'atac a l'Institut d'Estudis Catalans ¿en què es fonamenta? ¿Es per anar contra una persona determinada?

—Sí, amb això se'ns en va anar una mica la mà. No anem solament contra el senyor Aramon ja que ell no és l'únic responsable d'aquesta situació. Ara, és veritat que la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans la porta tot sol. Es donen molts noms de membres que teòricament en formen part, però això és fals.

El senyor Aramon s'ha apoderat d'una cosa col·lectiva que és la llengua, per això vam creure que havíem de fer quelcom que posés en evidència aquest fet.

Ell és el principal responsable de la normativa actual.

—Al final del vostre llibre feu un comentari sobre cinc escriptors.

—No va ser fàcil ni ràpid fer una tria. Molta gent ens ha criticat perquè barregem aquests escriptors. No pretenem atacar ningú directament. Potser sí que som una mica agressius, ho reconeixem. Vam triar aquests, primer, perquè són cinc

autors que cultiven cinc gèneres literaris completament diferents. Segon, perquè tots pertanyen a la mateixa àrea geogràfica, quant al dialecte. I, tercer, perquè tots són reconeguts; han estat premiats. El resultat de l'estudi és que entre uns i altres hi ha coincidències realment curioses que són producte de la política lingüística que s'ha portat. Moltes vegades cauen en un enfarfegament lingüístic abusiu.

En el cas del Quim Monzó, per citar-ne un, veiem que en segons quins llibres fa un ús més recargolat de la llengua, però en obres posteriors és més obert. S'acosta més a la nostra visió. Per exemple, elimina la forma «per a» cosa que ja havia fet Gabriel Ferrater i que jo comparteixo.

El «per a» fa tot l'efecte de ser una invenció de Fabra, en opinió meua, desafortunada. El que passa és que històricament hi ha una fluctuació entre «per» i «per a». En comarques orientals ningú no ha dit mai «per a»; en comarques occidentals sí, però mai sistemàticament.

—Per acabar t'he de dir que he comentat aquest llibre amb companys meus i una de les crítiques que se us fa és que molts estem d'acord

que la llengua ha d'evolucionar, tal com dèiem en el fet de «barco», però ¿vols dir que després no obrirem massa la porta i entraran tots aquells «pues», «desde luego», etc.?

—Sí, és cert, però jo crec que això no es desprèn de tot el que nosaltres volem dir. Hi ha hagut qui m'ha dit que aquest llibre s'hauria de vendre amb recepta perquè sempre hi ha algú que el pot interpretar molt malament.

En darrer terme jo crec que hi hauria d'haver una Acadèmia de la llengua que no fos formada solament de lingüistes sinó també de gent del món de l'art, de la ciència, etc., però que no fos el senyor Aramon.

—Resumint:

—Hem fet el llibre per desmitificar una mica el problema de la normativa catalana i ho hem fet amb un to una mica irrespectuós i agressiu amb la intenció absoluta de provocar una polèmica i creiem que ho hem aconseguit.

—Evidentment, Verinosa llengua porta molt de verí.

MARIA TERESA ESTEVE I SOLEY

L'exigència de la tasca educativa

Si l'educació ha de permetre que els infants i els joves puguin viure de ple la seva vida, a la seva manera, inventant i creant —en aquesta societat— un estil propi de ser i de pensar que no sigui solament imitació de l'adult, caldrà plantejar una manera de fer amb els infants i els joves que els permeti la possibilitat de ser autènticament ells mateixos.

L'Esquema pedagògic que proposo té tres moments o etapes que es van succeint simultàniament:

- a) DESCOBERTA: Percepció de la realitat.
- b) REFLEXIÓ: Consciència crítica i interiorització.
- c) ACCIÓ TRANSFORMADORA: Actitud profunda de recreació.

Aquest esquema el refereixo necessàriament a un grup, car és en el treball de col·laboració on el grup va fent el seu propi procés «autoeducatiu».

Tornant a l'esquema, cal insistir en primer lloc en la percepció-descoberta de la realitat. Passar d'una situació d'acomodació i conformisme a una actitud receptiva. Es fa necessària en aquesta primera etapa una tasca pedagògica d'educació o reeducació en la percepció, que desenvolupi al màxim la curiositat per l'entorn. Es tracta de desvetllar i potenciar en l'infant i el jove la curiositat i l'interès per tot el món que l'envolta per simple o quotidià que pugui semblar.

En la mesura que són capaços d'anar integrant la realitat del seu entorn comencen a viure el seu procés de presència crítica.

Caldrà potenciar l'atenció, la contemplació, la concentració i el silenci interior per a poder viure un encontre amb el món i la realitat des de la seva profunditat. En tota aquesta capacitat de saber veure se'ns obre un ampli camp de possibilitats que caldrà anar desenvolupant. L'esdevenir sensibles a la realitat desvetllarà en l'infant i el jove la seva potencialitat d'imaginació, redescobrirà el valor de les coses petites. En aquesta

atenció a la realitat caldrà que assumeixi la realitat amb tota la seva integritat, amb la seva varietat, pluralitat i contradicció. En aquest procés i en la mesura que es va descobrint el que l'envolta va assumint aquesta realitat com a part d'ell mateix.

Però cal assumir aquesta percepció per tal de personalitzar-la des de la pròpia interioritat. És l'etapa de la reflexió, de la presa de consciència crítica de la realitat percebuda. En la mesura que es dona aquesta reflexió possibilita una més aprofundida percepció-descoberta, car la consciència crítica col·labora a mirar amb ulls diferents, en major profunditat aquesta realitat.

És l'etapa d'analitzar, criticar i interpretar la realitat que se'ns imposa, a qüestionar-la. És una etapa que cal fer a nivell personal i de grup; es tracta d'una lectura de la realitat, a partir dels impactes que la realitat provoca en cadascun, a partir de la realitat en si mateixa —que necessita ésser confrontada amb d'altres— i que ha d'ajudar a un aprofundiment objectiu fruit d'una anàlisi crítica de la realitat, amb les seves causes, motivacions i conseqüències. Tots aquests aspectes ajudaran a elaborar els propis criteris i anar madurant en unes opcions personals i lliures: són el fruit de tot un procés de concientització encarnada en la realitat i que ens mena a aquesta realitat descobrint-nos i sentint-nos éssers actius, responsables i compromesos en la història i amb la realitat.

És l'etapa de la interioritat, necessària per tal que la resposta sigui autèntica i lliure, reposada i profunda. Tota acció que no sorgeixi de la interioritat —de la capacitat de silenci interior, de contemplació, té el perill d'esdevenir buida.

Ens cal la vivència interioritzada de la realitat i de la reflexió crítica d'aquesta mateixa realitat percebuda tan individualment com col·lectiva. Aquesta vivència és la referència a la pròpia intimitat, és l'encontre de la pròpia existència en la seva globalitat, l'encontre amb el jo profund de l'home. En aquesta vivència d'interioritat la persona s'obre i acull la realitat a nivell profund per ser capaç de recrear-la i de comprometre's amb ella en un clima relacional i de diàleg.

És precís plantejar-nos ara la necessitat de desenvolupar en l'home les seves capacitats d'expressió, d'acció i creativitat amb mitjans que li permetin una inserció o encarnació responsable i compromesa en aquesta realitat per tal de transformar-la. És l'objecte de la tercera etapa, car la persona creix i es desenrotlla en la mesura en què va prenent consciència que les seves capacitats d'acció són múltiples, necessàries i fecundes, quan percep que la seva presència en el món té un sentit que es fa vida a través de la seva pròpia expressió, de la seva acció creadora.

Expressar-se és sinònim d'exterioritzar-se, és permetre que el meu jo vagi a l'encontre d'un altre jo, per arribar a ser nosaltres i emprendre així una tasca comunitària. En l'acció, realitzada a partir d'una interiorització de la pròpia percepció, trobem una forma de presència en la realitat, un acte de donació, un àmbit de creació personalitzada, que ens obre als altres i que ens permet crear projectes i àmbits d'acció en col·laboració amb l'entorn i en resposta als seus desafiaments i apel·lacions, i en definitiva, font de transformació de la realitat.

L'educació en l'acció no pot oblidar que es tracta d'un procés, que cal anar superant unes etapes, que si bé es van donant simultàniament, requereixen una atenció que tingui en compte cada persona, i el grup, i ha de procurar que l'acció sigui reflexionada, realista, proporcionada i que col·labori al procés de maduració i responsabilitat de l'individu. Les transformacions i els canvis han de fer-se des de la realitat concreta que estem vivint en cada circumstància sense oblidar que l'experiència de la comunicació i el grup són bàsiques.

Amb tot el que s'ha dit fins aquí, cal no oblidar la importància de l'educador en tot aquest procés, car tot l'exposat només és possible si l'educador és el primer en viure la realitat des d'una actitud oberta, crítica i activa.

GENER MARTÍ I MONLLOR

Remembrança al barri gòtic

*Al fossar de les Moreres
no s'hi enterra cap traïdor.
Fins perdent nostres banderes,
serà l'urna de l'honor.*

Quietud, silenci i humitat a les parets esmotxades, tristes i mig desolades. Sembla que era ahir que Barcelona capitulava i l'exèrcit invasor feia seva la ciutat des d'un extrem a l'altre. ¿De què serví tant d'esforç i de lluita, tant esperonament d'en Villarroel, d'en Casanova...? Bé prou que la bandera de Santa Eulàlia fou enarborada aquella nit pel conseller en cap al front, baluart d'una fe del poble que es resistia a ésser engollit; però cap a la matinada, tota la ciutat fumejava i bells indrets de pau i assossegada quietud, restaven morts, immòbils. He sentit a dir que esclataven les canonades amb tanta violència, que a Girona se'n sentia el retruny, i la terra tremolava fins a Tordera. Nota pudor de pòlvora humida que la pluja d'aleshores no ha deixat esclatar; i corredisses i planys i plors i dolor. A voltes, en els terraplens de les muralles, als portals de la ciutat, als baluards i carrers, i enmig de tanta runa, la sang i les gotes de suor vessades es confonen amb la terra esgarrapada i molla i la tenyeixen d'un opac lilós i ennegrit, quasi de mort.

—Tot ha estat endebades, oi Carme? —i el bordar d'un gos que ressona pels indrets estrets d'allí em distreu la mirada que tenia fixa a la plaça del Fossar.

—Vicenç, ets molt imaginatiu, home, i tens massa fantasia. No et posis tan dramàtic, que hem vingut a gaudir d'un passeig pel barri gòtic; ja sé que tot això t'agrada molt, però no en facis un poema èpic.

—Tens raó, noia. Tinc el defecte que quan una cosa em surt del cor amb força, me'n vaig per les boires i no toco de peus a terra, tot fent castells a l'aire. Ah caram, però quan em desperto, més dura és la caiguda.

—Exagerat!, que ets un exagerat! Per això t'agafa fort de la mà, perquè no te'n vagis amunt —digué amb una rialleta burlesca—, i prenent estreta la seva mà contra la meua, i amb una mirada lluent com el sol que acarícia les altes torres de Santa Maria del Mar, ens perdérem carrer Montcada enllà.

El sol és ja més amunt; fa un matí de primavera agradable, i un aïret fresc que passa a frec entre les nostres galtes i els carrerons més estrets dels volts de la plaça de la Llana, em dona un plàcid benestar. Tirem pel carrer Boria, i traspasada la Via Laietana, ens endinsem pel carrer Jaume I; els senyorials fanals ben arreglats al llarg, li donen una imatge noble, neta, equilibrada, com respectuosa amb qui li dona el nom.

Davant nostre es va obrint la plaça de Sant Jaume, i tot just deixada enrera la via que ens hi ha menat, una afable sensació sembla aturar el temps allí; sí, deixan-te endur per una difuminada nebulosa de passat i record, he alçat els ulls vers el relleu de Sant Jordi, al balcó principal del Palau de la Generalitat, i al seu davant he vist en Macià, que proclamava la república, tot cridant als vianants que passaven i que curiosos, s'aturaven expectants i contemplaven aquell que deia: «Catalans: interpretant els sentiments i els anhels del poble que ens acaba de donar el seu sufragi, proclamo la república catalana, com Estat integrant de la federació ibèrica»... i silenci. I xisclar d'orenetes que travessen la plaça o que aterren i picotegen tafaneres el terra, i un cel clar i serè; torno a alçar la mirada, i ja no veig l'«Avi»; contemplo en Companys que, cansat, defallit, però retrobant les seves forces, digué a la gernació que l'aclamava, allò de ...«venim per servir els ideals, portem l'ànima amarada de sentiment, re-

collim les lliçons de l'experiència. Tornarem a sofrir, tornarem a lluitar, tornarem a vèncer...»

La Carme em diu que podríem entrar al Palau; així ho fem, i passats el barri i el pati primer, el segons ens descobreix l'escala que mena a la planta principal, no sense abans haver admirat els seus bonics òculs flamígers de claraboies sinuoses i arremolinades.

Ja som al pati dels tarongers. I si a la plaça de Sant Jaume el temps sembla que s'aturi, al pati dels arbres romàntics i al seu entorn —pedra gòtica que ens podria comptar mil i una històries, i pedra intel·ligent, que deia algú— sembla reviscolar-se èpoques llunyanes en el temps, que traspuen els racons d'un renaixement que s'ha quedat quiet, emmudit, però que no ha mort. I creuant la noble planta i endintsant-se pels pòrtics de les cambres, sento ressonar les passes del conestable Pere de Portugal; i veig a Renat d'Anjou que prega dins la recollida capella de Sant Jordi, perquè la guerra contra Joan II no els afebleixi; i consellers del Consell de Cent esperen noves d'Enric IV de Castella; el vermell fort de

les seves capes llargues i sumptuoses, sembla tret d'un retaule de Jaume Huguet...

Però, ¿per què tants somnis en un matí assolat? ¿Per què darrera del Fossar, del balcó del Palau i dels salons gòtics hi faig revifar sentiments esmoreïts? ¿Per què m'amago a les ombres del passat? Prou de divagacions romàntiques!

—Anem, Carme, si no et fa res a aquella tasca del carrer Regullers; podríem anar a esmorzar i a prendre unes gerres de cervesa. Fa o no fa?

—Sí, fa! I envoltant-la amb el braç per la cintura (més esvelta i fina que qualsevol columna gòtica del Palau, per més capitells flamígers que tinguessin), deixarem enrera el pati dels tarongers. No vaig poder evitar, però, donar un esguard, quasi de reüll, a la font coronada per Sant Jordi i el drac, que regalima plorosa, i envolta la pica d'una capa de verdet; Sant Jordi, quiet i elegant, encara lluita amb el drac mig esternat, però que no es dona per vençut... encara.

VICENÇ MACH I JULIANA

Una crònica de desamor

En Joan tot just acabava de complir vint anys. La Maria encara no en tenia dinou. Feia poc més d'un any que vivien junts. Uns mesos després d'haver-se conegut i iniciat un apassionat enamorament varen decidir llogar un petit i quasi sinistre apartament, situat al casc antic de la gran ciutat, i anar-hi a viure.

Ell, després de provar moltes i variades feines —que en el millor dels casos li duraven uns mesos— treballava de cambrer a un club nocturn. El sou, tot i ser molt baix, no era tan dolent com l'horari: de les nou del vespre fins a les cinc de la matinada.

Ella, des dels disset anys, era dependent d'uns grans magatzems. Tenia un sou discret i un horari que l'obligava a marxar de casa quan ell arribava i tornar-hi quan ell ja era fora: de nou del matí a vuit del vespre, amb una hora lliure per dinar.

Ell, mal acabat l'ensenyament bàsic, iniciat un curs de formació professional —que solament li va durar el primer trimestre—, havia donat moltes voltes —sense inici ni destí— pels carrers i places del seu entorn mal anomenat urbà.

Ella, amb el batxillerat acabat —notes altes— havia freqüentat amb certa insistència i no menys insatisfacció discoteques i bars musicals per omplir les seves estones de lleure.

Ell, procedia d'una família d'immigrants. El pare, paleta d'ofici, mort en accident de treball quan ell era molt petit; la mare, dedicava els dies sencers a netejar pisos i escales de veïns per poder portar a casa un petit sou amb el que mantenir —és un dir— als quatre fills nascuts del matrimoni.

Ella, filla única, amb uns pares ben situats econòmicament i amb bones relacions socials. El pare, cap de personal d'una empresa multinacional i la mare, dedicada a atendre puntualment els més petits desitjos i capricis del marit i la filla amb la col·laboració i ajut d'una assistenta.

Ell, des de sempre resident al mateix barri, als límits geogràfics de la ciutat —on les construccions verticals s'anomenen irònicament «vivendes protegides»—, en un cinquè pis de seixanta metres quadrats, sense ascensor. El barri no coneixia equipaments de cap mena i la marginació social dels seus habitants era un fet irreversible: la cultura, un luxe, el treball, una loteria i la misèria generalitzada, el pa de cada dia.

Ella, havia nascut i començat a créixer en una confortable vivenda de l'Eixample; quan el pare va promocionar-se a l'empresa es traslladaren a un pis de tres-cents metres quadrats a la part alta i luxosa de la ciutat. El seu entorn estava sempre cobert de tots els serveis necessaris per viure, i viure bé.

Ell i ella, en Joan i la Maria —malgrat el fort contrast i la diversitat dels seus orígens— tenien una característica comuna a les seves experiències familiars: la incomunicació. Ell per defecte i ella per excés; quasi oblidat un, i molt protegida l'altra; la soledat estava arrelada a les seves pròpies existències.

Ell, extrovertit, inconstant, altiu, independent, espavilat, espontani, impulsiu...

Ella, introvertida, tímida, reflexiva, depenent, afectuosa, intelligent, insegura...

Quan es coneixen viuen l'enamorament de manera molt intensa i aviat decideixen conviure junts; l'oposició de llurs famílies els porta a la ruptura amb les mateixes i per motius ben diferenciats. Inicien una relació afectiva, sexual, festiva i vital que els fa pensar amb el retrobament i recuperació de les seves respectives identitats individuals i com a parella: viuen i somien alhora.

Però molt aviat apareix la crua realitat de les contradiccions i la inconsistència de la fràgil història: l'eufòria inicial dona pas de nou a la incomunicació i la soledat. La rutina primer, els horaris de treball després, els porten al parany de l'oblit i de la ignorància mútua. La relació, quasi tot just començada, inicia el camí cap a la inevitable ruptura...

Aquella matinada d'estiu, deuriem ser les tres i feia bonança al carrer, en Joan acaba de marxar de la feina molt abans de l'hora habitual per tornar a casa seva. Una trifulga amb clients del club nocturn i la policia aconsella de tancar el local de manera precipitada i imprevista. Després que l'autobús l'apropés al casc antic, camina lentament la darrera distància pels carrers estrets i decadents fins arribar al seu pis. El cansament i la son el vencen, malgrat estar tranquil i serè. Arribarà a casa i la Maria estarà dormint com quasi cada dia.

Quan pràcticament ja hi és, a molt poca distància de la porta del carrer, l'atrau la imatge imprevista i precisa d'una parella, que tot acariciant-se i fent carantoines, riuen i ignoren qual-sevol presència al carrer. En Joan solament tardarà uns segons a veure que la noia festejadora i riallera —i aparentment feliç— és la Maria. Resta sobtat, fred, desenaixat i molt trist. Dubta uns instants, dona mitja vola i sense interrompre res del que està veient i sentint, torna a refer el seu recorregut buscant una mica, solament una mica, de l'aire fresc que la vida li ha negat gairebé. Es produeix un silenci absolut, busca el cel per damunt de les antigues i velles construccions del carrer estret i no és capaç de veure ni un sol dels estels que invadeixen la trista i punyent nit d'estiu. Segueix caminant i pensa que res més és possible.

FRANCESC

artilletres

Castellar del Vallès, Nadal de 1986

COMPLANTA DE NADAL

Que és trist aquest retorn de l'Infant
entre plagis de cors angèlics,
amb luxes d'or fals, falsos reis
i preguera automàtica!

Pobre Infant, què esperes de nosaltres?
Pau i amor, segons diuen.

- Doncs mira, mira!
Oh, vinguessis enguany disposat al miracle!

Som homenics caiguts i cecs,
arrapats a la mísera vida, de fe cruel,
que ens urpim sovint els uns als altres,
a penes enduts per l'instint de felicitat,
el somni que ens ve de l'Edèn
i que sempre ens enganya.

Infant, ja tothom ha oblidat el Messies;
hi ha cent veus que estraïen hàbilment
la seva Paraula.
Infant,
tu pots retornar-nos al Jardí
per la drecera sense paranys ni proves.
És suprema la Creu i sublim la Sang teva,
però la Gràcia és tan fàcil!
I el Do, més diví.

Aleshores, Infant,
¿per què no ens ungeixes, com per joc,
amb les mels eternes
de la teva Innocència?

Infant rosadenc, somrient,
Déu petit,
per què creixes?

PERE QUART

SALA D'EXPOSICIONS

WATTS ART

Sant Pere Ullastre, 9

Telèfon 714 55 71

Castellar del Vallès

DEL 29 NOVEMBRE AL 14 DESEMBRE

OLIS I CERAMIQUES DE GRES

X.Caba

DEL 20 DE DESEMBRE AL 4 DE GENER 1987

PINTURES

Joan Tort

HORARIS DE VISITA:

Laborables: De dos quarts de 7 a les 9 del vespre

Festius: De 12 a 2 i de dos quarts de 7 a les 9 del vespre

artilletres

Revista cultural. Any I. Número 2

Edita: artilletres

Director: Josep Ramon Recordà

Redacció: Avda. Josep M. Valls, 35. T. 714 69 35

Col·laboradors del núm. 2:

Joan Alsina, Vicenç Altimira, Xavier Caba, Montserrat Carré, Marta Català, Josep M. Calaf, Miquel Descot, M. Teresa Esteve, Francesc, Vicenç Mach, Marià Manent, Gener Martí, Joan Mundet, Juli Palou, Josep Ramon Recordà, Josep M. Sellarès

Impressió: Gràfiques Castellar

Dipòsit legal: B. 14.427 - 1986

Els articles publicats a *artilletres* expressen solament l'opinió dels seus autors

artilletres s'edita amb el suport de l'Ajuntament de Castellar (Conselleria de Cultura, Caixa de Pensions, «la Caixa», Banc de Sabadell i Watts-Arts, sala d'exposicions

Preu d'aquest número solt: 500 ptes.

Preu de subscripció any 1986: 1.000 ptes.

Castellar del Vallès, 5 de desembre del 1986

CAIXA DE PENSIONS

"la Caixa"